

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Π.3.2.5 Εκπαιδευτικά σενάρια και μαθησιακές δραστηριότητες,
σύμφωνα με συγκεκριμένες προδιαγραφές, που αντιστοιχούν σε
30 διδακτικές ώρες ανά τάξη

Αρχαία Ελληνική Γλώσσα και Γραμματεία Γ΄ Λυκείου

Θεματική ενότητα:

Ενότητα 7η: Αριστοτέλη, «Ηθικά Νικομάχεια».

Τίτλος:

«Κατά τό προᾶγμα ἢ πρός ἡμᾶς;»

Συγγραφή: ΣΤΑΘΗΣ ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ

Εφαρμογή: ΣΟΦΙΑ ΠΑΥΛΙΔΟΥ

ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ

Θεσσαλονίκη 2015

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΕΡΓΟΥ

ΠΡΑΞΗ: «Δημιουργία πρωτότυπης μεθοδολογίας εκπαιδευτικών σεναρίων βασισμένων σε ΤΠΕ και δημιουργία εκπαιδευτικών σεναρίων για τα μαθήματα της Ελληνικής Γλώσσας στην Α/βάθμια και Β/βάθμια εκπαίδευση» MIS 296579 (κωδ. 5.175), - ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ ΠΡΑΞΗ, στους άξονες προτεραιότητας 1-2-3 του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση», η οποία συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και εθνικούς πόρους.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: Ι.Ν. ΚΑΖΑΖΗΣ

ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: ΒΑΣΙΛΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ

ΠΑΡΑΔΟΤΕΟ: Π.3.2.1. Εκπαιδευτικά σενάρια και μαθησιακές δραστηριότητες, σύμφωνα με συγκεκριμένες προδιαγραφές, που αντιστοιχούν σε 30 διδακτικές ώρες ανά τάξη.

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΠΑΡΑΔΟΤΕΟΥ: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ

Υπεύθυνοι υπο-ομάδας εργασίας αρχαίας ελληνικής γλώσσας δευτεροβάθμιας: Λάμπρος Πόλκας,

Κοσμάς Τουλούμης

ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ: ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

<http://www.greeklanguage.gr>

Καραμασούνα 1 – Πλατεία Σκρα Τ.Κ. 55 132 Καλαμαριά, Θεσσαλονίκη

Τηλ.: 2310 459101 , Φαξ: 2310 459107, e-mail: centre@komvos.edu.gr

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Α. ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ

Τίτλος

Κατά τό πράγμα ή προς ήμᾶς;

Δημιουργία Σεναρίου

Στάθης Παπακωνσταντίνου

Εφαρμογή Σεναρίου

Σοφία Παυλίδου

Διδακτικό αντικείμενο

Αρχαία Ελληνική Γλώσσα και Γραμματεία

Τάξη

Γ΄ Λυκείου Θεωρητική Κατεύθυνση

Χρονολογία

13-20 Φεβρουαρίου 2015

Σχολική μονάδα

1^ο Πρότυπο Πειραματικό Γενικό Λύκειο Αθήνας -Γεννάδειο

Διδακτική / θεματική ενότητα

Ενότητα 7η: Αριστοτέλης «Ηθικά Νικομάχεια» Β6, 4-8

Διαθεματικό

Όχι

Χρονική διάρκεια

5 διδακτικές ώρες

Χώρος

I. Φυσικός χώρος:

Εντός σχολείου: Το προκείμενο σενάριο διδασκαλίας διεξήχθη εντός σχολείου, στο εργαστήριο πληροφορικής και στην αίθουσα διδασκαλίας με τη χρήση διαδραστικού πίνακα.

II. Εικονικός χώρος: Wiki του μαθήματος (: archaia-g.wikispaces.com)

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Προϋποθέσεις υλοποίησης για δάσκαλο και μαθητή

Σύμφωνα με τον συντάκτη του σεναρίου, βασική προϋπόθεση για την υλοποίηση ενός σεναρίου με αξιοποίηση των ΤΠΕ στα φιλοσοφικά κείμενα της Θεωρητικής Κατεύθυνσης αποτελεί η διάθεση των διδασκόντων για πειραματισμούς και εναλλακτικές διδακτικές διαδρομές, η βεβαιότητά τους για το προσδοκώμενο μαθησιακό όφελος από την υλοποίηση του σεναρίου, αλλά και η πεποίθησή τους ότι μπορεί να εφαρμοστεί αποτελεσματικά ολόκληρο το σενάριο ή μέρος αυτού. Παράλληλα, αυτή η βεβαιότητα θα πρέπει μεταδοθεί ως βάσιμη προσδοκία πολλαπλού διδακτικού οφέλους και στους μαθητές. Το μάθημα των Αρχαίων Ελληνικών είναι μάθημα «αυξημένης βαρύτητας» και διδάσκεται, κατά κανόνα, με έναν συγκεκριμένο τρόπο μετωπικής διδασκαλίας η οποία τείνει να φυσικοποιηθεί ως η πλέον ενδεδειγμένη. Επομένως, η απροθυμία και η διστακτικότητα που υπαγορεύονται από τη χρησιμοθηρία, τον ωφελμισμό και την ψυχολογική φόρτιση, είναι οι αναμενόμενες αντιδράσεις των μαθητών απέναντι σε κάτι που εκ των πραγμάτων τους βγάζει από την «πεπατημένη» και προϋποθέτει την ενεργό εμπλοκή τους. Με βάση τα παραπάνω, ένα σενάριο με ΤΠΕ έπρεπε να παρουσιαστεί στους μαθητές ως μια πολλά υποσχόμενη πρόκληση, που απαιτούσε ωστόσο και τη δική τους αποδοχή και σύμπραξη.

Ως προς τα άλλα, οι δραστηριότητες του παρόντος σεναρίου σε σχέση με τη χρήση των ΤΠΕ ήταν απλές και προϋπέθεταν τη στοιχειώδη υλικοτεχνική υποδομή, δηλαδή την ύπαρξη ενός τουλάχιστον σταθερού υπολογιστή για κάθε ομάδα με σύνδεση στο διαδίκτυο. Απαιτείτο, επίσης συστηματική εξοικείωση των μαθητών με τα βασικά εργαλεία του MS Office (κυρίως Word, Excel, PowerPoint) με λογισμικά κατασκευής εννοιολογικών χαρτών και με την αποτελεσματική αναζήτηση πληροφοριών στο διαδίκτυο. Για την κοινοποίηση των αποτελεσμάτων και την ανάρτηση των εργασιών οι μαθητές αξιοποίησαν εφαρμογές Web. 2.0 (περιβάλλον Wiki).

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Σημαντική, εξάλλου, προϋπόθεση αποτέλεσε και η πιλοτική- πειραματική υλοποίηση μέρους του σεναρίου από την ίδια τη διδάσκουσα, ώστε να εντοπιστούν έγκαιρα αστοχίες ή αδυναμίες του σεναρίου και είτε να πραγματοποιηθούν αναγκαίες τροποποιήσεις είτε να προσχεδιαστούν λύσεις. Τέλος, προϋπόθεση ήταν και η εξοικείωση των μαθητών με σύγχρονες διδακτικές πρακτικές και την ομαδοσυνεργατική μέθοδο, καθώς και η υπεύθυνη και φιλόπονη στάση τους απέναντι στην παραγωγή συνεργατικών προϊόντων ή στη διαμόρφωση συλλογικής εμπειρίας.

Εφαρμογή στην τάξη

Το συγκεκριμένο σενάριο εφαρμόστηκε στην τάξη.

Το σενάριο στηρίζεται

Στάθης Παπακωνσταντίνου: «Κατά τό πράγμα ἢ πρὸς ἡμᾶς», Αρχαία Ελληνική Γλώσσα και Γραμματεία, Φιλοσοφικός Λόγος, Γ΄ Λυκείου Θεωρητικής Κατεύθυνσης.

Το σενάριο αντλεί

-.

B. ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ / ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στο σενάριο αυτό, η προσέγγιση του κειμένου (Αριστοτέλης «Ηθικά Νικομάχεια» Β6, 4-8), σύμφωνα με τον συντάκτη, επρόκειτο να γίνει σε τρία επίπεδα: σε ένα πρώτο επίπεδο, καθαρά γλωσσοκεντρικό προβλεπόταν με μια σειρά από δραστηριότητες η γλωσσική κατάκτηση της συγκεκριμένης ενότητας και η εξαγωγή της μετάφρασης, η οποία θα συγκρινόταν με δοσμένες μεταφράσεις για να εξαχθούν συμπεράσματα σχετικά με τον αριστοτελικό τρόπο γραφής και σκέψης. Το πρώτο αυτό στάδιο συμπύχθηκε σε μία ώρα, αντί των προβλεπομένων δύο ωρών, για λόγους οικονομίας χρόνου αλλά και λόγω της απροθυμίας μαθητών της Γ΄ Λυκείου να καταβάλουν πνευματικό μόχθο για μεταφραστικές δοκιμές στο διδαγμένο κείμενο. Σε ένα δεύτερο επίπεδο, επιχειρήθηκε η νοηματική κατάκτηση του κειμένου στα

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

πλαίσια μιας διαλεκτικής ανάγνωσης και η αναζήτηση προεκτάσεων και στοιχείων που θα μπορούσαν να αποτελέσουν τροφή για περαιτέρω προβληματισμό και σκέψη. Τέλος, σε ένα τρίτο επίπεδο, παρουσιάστηκαν με ενάργεια οι έννοιες «υποκειμενικότητα», «αντικειμενικότητα» και «μεσότητα» που κατέχουν βασική θέση στην Αριστοτελική φιλοσοφία και μελετήθηκε ο τρόπος γέννησης και εδραίωσης της φιλοσοφικής ορολογίας.

Στην ενότητα αυτή ο Αριστοτέλης, στην προσπάθειά του να αποσαφηνίσει το νοηματικό περίγραμμα της ηθικής αρετής, εισάγει την έννοια της «μεσότητας», η οποία, ως όρος νεότευκτος, επιβάλλεται να ορισθεί. Διαπιστώνοντας ότι ο συγκεκριμένος ορισμός είναι αρκετά πολύπλοκος, εισάγει κριτήρια ποσοτικά και ποιοτικά για τον αυστηρό του καθορισμό. Αντιμέτωπος με νέες δυσκολίες, συλλαμβάνει τις έννοιες «υποκειμενικότητα» και «αντικειμενικότητα», αποδίδοντάς τις με τρόπο περιγραφικό σύμφωνα με τις υπάρχουσες δυνατότητες της γλώσσας τη δεδομένη ιστορική στιγμή. Πλαισιώνει με παραδείγματα από τον χώρο της εμπειρίας τη συλλογιστική του για να καταλήξει ότι η ηθική αρετή είναι μεσότητα, που κινείται ανάμεσα στις ακρότητες της υπερβολής και της έλλειψης.

Το περιεχόμενο, λοιπόν, είναι λιτό και συγκεκριμένο και, κατά συνέπεια, σαφές ως προς την κατανόησή του. Απομένει στις ΤΠΕ να ρίξουν άπλετο φως σε κάποιες σκοτεινές του περιοχές και να συμβάλουν στην ουσιαστική εμπλοκή των μαθητών σε δραστηριότητες δημιουργικού τύπου, γύρω από ένα θέμα ελάχιστα ελκυστικό, ώστε να αναδείξουν αθέατες πτυχές του, αναζητώντας τα ίχνη ή τις απολήξεις του στο παρόν. Έτσι, εκτός από τις καθαρά κειμενοκεντρικές δραστηριότητες, κάποιες άλλες φαινομενικά ασύνδετες μεταξύ τους, όπως η διατροφή των αθλητών, οι αρχαίοι ολυμπιονίκες, η ταύτιση προσώπων με συγκεκριμένες καταστάσεις, όπως ο Μίλων με τη θηριώδη δύναμη, η κατανόηση του ύφους και της γλώσσας του Αριστοτέλη και της γέννησης της ορολογίας κ.λπ. υποτάσσονται στη γενικότερη στόχευση του συγκεκριμένου σεναρίου που είναι η αποδόμηση του κειμένου σε επίπεδο λέξεων και ιδεών και η κατάδειξη του μηχανισμού της αριστοτελικής σκέψης, σε συνδυασμό με

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

την πολυεπίπεδη προσπέλαση του κειμένου, ώστε να υπηρετηθεί και η αναγκαιότητα των Πανελληνίων Εξετάσεων.

Γ. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σύλληψη και θεωρητικό πλαίσιο

Σύμφωνα με τον συντάκτη του σεναρίου, ασφαλώς και θα κομίζαμε «γλαύκα», εάν ισχυριζόμαστε ότι οι μαθητές της Γ΄ Λυκείου αντιμετωπίζουν μια ιδιαίτερη δυσκολία στην κατανόηση του περιεχομένου των δέκα ενοτήτων από τα «Ηθικά Νικομάχεια», που περιέχονται στο σχολικό εγχειρίδιο, αδυνατώντας να συνθέσουν σε μια ολότητα το περιεχόμενο των επιμέρους ενοτήτων. Αυτό, κατά την άποψή του, οφείλεται στο γεγονός του αδικαιολόγητου κατακερματισμού απλών νοημάτων και την αποσπασματική, αλλά εμβριθή ανάλυσή τους. Παράλληλα, η χρονική απόσταση των δύο περίπου μηνών, από την αρχή και το τέλος ενός κειμένου τριών συνολικά σελίδων, δε βοηθάει στην ολιστική θεώρηση του περιεχομένου των ενοτήτων. Τη μεγαλύτερη, όμως, ευθύνη για την αμηχανία και τη σύγχυση που προκαλείται στους μαθητές φέρει η πληθώρα πληροφοριών και σημειωτικών πόρων από μελετητές και σχολιαστές στα πλαίσια της κειμενοκεντρικής αλλά και διακειμενικής θέασης του αρχαίου κειμένου, που ουσιαστικά μετατοπίζουν έμμεσα το κέντρο βάρους από τον ίδιο τον Αριστοτέλη στους σχολιαστές των κειμένων του ή σε όσους στοχάστηκαν πάνω στα κείμενά του. Επιπλέον, κατά την άποψη του συντάκτη, ο Αριστοτέλης μετατρέπεται σε θύμα της φήμης και του ονόματός του, όταν νοήματα που θα ήταν απλά (απλούστατα) για τους μαθητές με μία και μόνο ανάγνωση, καταλήγουν στο τέλος σκοτεινά, ασαφή και δυσνόητα, μετά από τόση ανάλυση, τόσες αναγωγές, τόσες συγκρίσεις στα πλαίσια ενός δικαιολογημένου «σχολαστικισμού», εφόσον πρόκειται για τη μελέτη του πνευματικού προϊόντος μιας ανυπέρβλητης αυθεντίας και επιβάλλεται να εμφανιστεί ως κάτι υψηλό, βαθυστόχαστο και περισπούδαστο. Ο συντάκτης δεν εννοεί ότι αυτές οι πρόσθετες πληροφορίες ή αναλύσεις δεν έχουν τη σπουδαιότητά τους, αλλά ότι έρχονται (ας όψονται και οι πανελλήνιες εξετάσεις!) να

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

σταθούν ισάξια δίπλα στο κείμενο, πλαισιώνοντάς το με τέτοιον δεσποτικό τρόπο, ώστε να μη διακρίνεται με ενάργεια ότι πρόκειται για οψιγενείς κρίσεις, εκτιμήσεις, ή συμπερασμούς νεότερων μελετητών και όχι αποτέλεσμα συνειδητής (εμπρόθετης) βούλησης ή σκοποθεσίας του ίδιου του Αριστοτέλη. Πρέπει, λοιπόν, σύμφωνα πάντα με τον συντάκτη, να γίνει μια σαφής διάκριση ανάμεσα στις πληροφορίες που παρέχει το ίδιο το κείμενο, ανάμεσα στο πώς οι μαθητές αντιλαμβάνονται ή ερμηνεύουν αυτές τις πληροφορίες και ανάμεσα στο πώς διάφοροι σχολιαστές ή μελετητές (ανάμεσα σε αυτούς και οι συγγραφείς του σχολικού εγχειριδίου) ή ακόμη και ο διδάσκων προσεγγίζουν τις συγκεκριμένες πληροφορίες. Το παρακάτω σχήμα θα μπορούσε να αποτελέσει μια αποδεκτή διδακτική πορεία που θα αποτρέψει την παραπάνω σύγχυση (διευκρινίζεται ότι αποτελεί πρόταση του συγγραφέα του σεναρίου, δεν εφαρμόστηκε στην πράξη):

- Συγκέντρωση πληροφοριών του κειμένου και διασύνδεσή τους με το περιεχόμενο των προηγούμενων ενοτήτων.
- Αναζήτηση πληροφοριών συναφούς περιεχομένου σε Αριστοτέλη και Πλάτωνα (αυστηρά και μόνο σε ό,τι έχει διδαχθεί).
- Παράθεση πληροφοριών από άλλα κείμενα του Αριστοτέλη ή από άλλο σημείο του ίδιου έργου με **σεβασμό** προς τον μαθητή, με την έννοια ότι δεν πρόκειται για δική του άγνοια, αλλά για κάτι που κι ο ίδιος θα είχε αντιληφθεί, αν μελετούσε μόνος του όλο το έργο από φιλιαναγνωσία και όχι από ανάγκη κάποιες ενότητες που άλλοι του όρισαν.
- Αναζήτηση πληροφοριών από το διαδίκτυο ή τη βιβλιογραφία και εξαγωγή των πρώτων εκτιμήσεων, κρίσεων και συμπερασμάτων από τους ίδιους τους μαθητές.
- Ενημέρωση των μαθητών για τις απόψεις των διάφορων ερευνητών-σχολιαστών- αναλυτών του Αριστοτέλη σχετικά με το περιεχόμενο της συγκεκριμένης ενότητας ή νεότερων στοχαστών.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

- Ως τελική πράξη προτείνεται η κριτική αποδοχή ή απόρριψη της προσφερόμενης ερμηνείας, (αν και εδώ, βέβαια, έχουμε να κάνουμε με την «τρομοκρατία» των αυθεντιών) και η συνακόλουθη ισχυροποίηση της αρχικής θέσης των μαθητών ή η τεκμηριωμένη αναθεώρησή της.

Η παρούσα διδακτική πρόταση επιχειρεί να κινηθεί κάθετα στον προηγούμενο άξονα, να καταστήσει δηλαδή με τη βοήθεια των ΤΠΕ εναργή τα νοήματα του κειμένου, να τα κατατάξει, να τα κλιμακώσει και να τα διασυνδέσει, ενσωματώνοντάς τα σε μια ενιαία λογική, αποφεύγοντας καθετί φυγόκεντρο, προβληματικό στην πρόσληψη ή αλυσιτελές στη διδακτική σκοπιμότητά του. Στην εφαρμογή του σεναρίου, αναζητήθηκαν και συζητήθηκαν κειμενικές αναφορές που «εκβάλλουν» στο παρόν και φωτίστηκε το περιεχόμενο των εννοιών «υποκειμενικότητα» και «αντικειμενικότητα», αφού ανάχθηκε στην αριστοτελική σκέψη και εξετάστηκε με σύγχρονους όρους, ώστε να καταστεί εναργέστερο. Παράλληλα, αναμενόταν να διαμορφωθεί κριτική στάση απέναντι στον δογματισμό και στην αυθεντία, και να υιοθετηθούν συμπεριφορές που έχουν ως άξονα τη μεσότητα και το μέτρο.

Εδώ, βέβαια, αναφέρεται από τον συντάκτη ότι ένα σενάριο διδασκαλίας με ΤΠΕ **εξ αντικειμένου δεν φιλοδοξεί να καταστεί βιβλιογραφική αναφορά, με την έννοια ότι προωθεί την έρευνα γύρω από μια προβληματική ή άγνωστη περιοχή με επιστημονικό τρόπο.** Άλλωστε, ούτε οι μαθητές έχουν τη διάθεση ή τις δυνατότητες για κάτι τέτοιο ούτε είναι αυτός ο σκοπός της διδασκαλίας. Το σενάριο επιχείρησε να διευκολύνει την κατανόηση, να διευρύνει την οπτική, να διαμορφώσει ένα συνεργατικό περιβάλλον και να απελευθερώσει τις δυνατότητες για κριτική σκέψη και δημιουργική έκφραση. Όταν μάλιστα στο υπό εξέταση αντικείμενο εμπλέκονται και οι Πανελλήνιες Εξετάσεις, τότε η κεντρική στόχευση του σεναρίου θα πρέπει να ευθυγραμμίζεται και με τους στόχους των εξετάσεων. Διαφορετικά, όσο καλό και αν είναι, θα ακροβατεί στην αβεβαιότητα της συναίνεσης του μαθητή, η εξασφάλιση της οποίας «απογειώνει», ενώ η έλλειψή της «προσγειώνει ανώμαλα» κάθε φιλόδοξο διδακτικό εγχείρημα.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Δ. ΣΚΕΠΤΙΚΟ – ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΣ ΤΟΥΣ

Γνώσεις για τον κόσμο, αξίες, πεποιθήσεις πρότυπα, στάσεις ζωής

Με την παρούσα διδακτική πρόταση επιδιώχθηκε οι μαθητές:

- Να κατανοήσουν τις προϋποθέσεις και τα όρια της υποκειμενικότητας και της αντικειμενικότητας και να αναζητήσουν τη σχέση τους με την κριτική, τη δογματική σκέψη και την έννοια της σχετικότητας.
- Να αξιολογήσουν την αποδεικτική ισχύ της υποκειμενικής κρίσης και να συνειδητοποιήσουν ότι η επιχειρηματολογία ή η προσπάθεια για πειθώ δεν είναι κάτι περισσότερο από μια απόπειρα της υποκειμενικότητας να κινηθεί προς την περιοχή της αντικειμενικότητας.
- Να κατανοήσουν το αριστοτελικό τρίπτυχο «έλλειψη- μεσότητα- υπερβολή» και να το συνδυάσουν με την αρετή και την απουσία της. Στα πλαίσια αυτής της κατανόησης αναμενόταν να υιοθετήσουν το μέτρο ως ενδεδειγμένη στάση ζωής και συμπεριφοράς.
- Να αποτιμήσουν τη σημασία της χρήσης παραδειγμάτων από τον χώρο της άμεσης παρατήρησης για την κατανόηση ενός φαινομένου ή ως μέσου διδασκαλίας.
- Να προβληματιστούν για την αναγκαιότητα της ειδικής ορολογίας στον χώρο των επιστημών και, στη συνέχεια, να εξοικειωθούν με τους μηχανισμούς δημιουργίας και παγίωσής της.
- Να κατανοήσουν τις δυσκολίες που συναντά κάθε διανοητής στην προσπάθειά του να δώσει γλωσσική μορφή στο περιεχόμενο της πρωτογενούς σκέψης.
- Να διερευνήσουν τη διασύνδεση της ηθικής αρετής με πάθη και πράξεις.
- Να ανακαλέσουν στη μνήμη τους ή να γνωρίσουν πρόσωπα που έχουν συνδέσει το όνομά τους με κάποιο επίτευγμα ή μια ιδιότητα, ώστε να χρησιμοποιούνται στον λόγο παραδειγματικά.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

- Να κατανοήσουν τη διαχρονική σπουδαιότητα της σωστής (ποσοτικά και ποιοτικά) διατροφής στη ζωή του ανθρώπου, και κυρίως στον χώρο του αθλητισμού.

Γνώσεις για τη γλώσσα

Με την παρούσα διδακτική πρόταση επιδιώχθηκε οι μαθητές:

- Να γνωρίσουν τη λειτουργία των ρηματικών επιθέτων σε –τος τόσο στον αρχαίο όσο και στον σύγχρονο λόγο και να αποφανθούν εάν συμβάλλουν στην παραγωγή αναλυτικού ή πυκνού λόγου.
- Να εντοπίσουν την παρουσία των λέξεων του αρχαίου κειμένου σε ομόρριζες, παράγωγες ή σύνθετες λέξεις της νέας ελληνικής.
- Να διαπιστώσουν ότι το εκάστοτε ιστορικό υποκείμενο προκειμένου να αποδώσει γραπτά σύνθετες έννοιες, αναγκαστικά αξιοποιεί τις δυνατότητες του οικείου γλωσσικού περιβάλλοντος, άλλοτε επιτυχημένα και άλλοτε λιγότερο επιτυχημένα.
- Να επισημάνουν τις διαρθρωτικές φράσεις του κειμένου, τον διατακτικό χαρακτήρα των επιμέρους νοημάτων στο ρείθρο της συντακτικής διαδρομής, και την κατηγορική διατύπωση, ώστε συνδέοντάς τα με τη σκοποθεσία του συγγραφικού υποκειμένου να αποτιμήσουν την αποτελεσματικότητά του.
- Να συνειδητοποιήσουν ότι ο μηχανισμός δημιουργίας ορολογίας δεν είναι ούτε μονοδιάστατος ούτε τυχαίος και ότι ακολουθούνται συγκεκριμένες γλωσσικές τάσεις και εφαρμόζονται συγκεκριμένα γλωσσικά βήματα.
- Να κατανοήσουν τη σημασία της πολυτροπικής έκφρασης για την κωδικοποίηση και την οπτικοποίηση πληροφοριών.

Γραμματισμοί

Αναμενόταν οι μαθητές:

- Να είναι σε θέση να κατατάσσουν συστηματικά τις γνώσεις τους σε εκείνες που απορρέουν άμεσα από το κείμενο, σε εκείνες που προκύπτουν από τη

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

σύγκριση του κειμένου με άλλα κείμενα, σε εκείνες που αποτελούν σχολιασμό ή ερμηνεία των μελετητών του Αριστοτέλη και σε εκείνες που αποτελούν καρπό της υποκειμενικής τους πρόσληψης.

- Να είναι σε θέση να επισημαίνουν τις διαφορές ανάμεσα σε ένα αφηγηματικό κείμενο και σε ένα κείμενο επιχειρηματολογίας εντοπίζοντας το θέμα, τη θέση και την επιχειρηματολογία του συγγραφέα.
- Να ασκηθούν στον έλεγχο της συλλογιστικής πορείας ενός αποδεικτικού σχήματος, ώστε να ανιχνεύουν και να επισημαίνουν αδυναμίες, λογικές ακροβασίες, άλματα ή άλλες παγίδες που ελλοχεύουν σε κάθε απόπειρα αναγωγής ή γενίκευσης.
- Να είναι σε θέση να αιτιολογούν εμπεριστατωμένα τις επιλογές τους και να εξηγούν με επιχειρήματα γιατί απέρριψαν ή γιατί τάχθηκαν με κάποια συγκεκριμένη εκδοχή.
- Να εντάσσουν τα επιμέρους νοήματα στο συνολικό νοηματικό corpus του κειμένου και να αξιολογούν την πειθώ και την αποτελεσματικότητά τους.
- Να εθισθούν στην ομαδική εργασία, ώστε με τρόπο υπεύθυνο να συνεισφέρουν στην επίτευξη του κοινού στόχου, αναπληρώνοντας τις αδυναμίες ή τις ελλείψεις τους μέσα από την συνεργασία και τη δυναμική αλληλεπίδραση.
- Να είναι σε θέση να αξιοποιούν αποτελεσματικά τους πόρους του διαδικτύου, αλλά και να επιλέγουν τα κατάλληλα ψηφιακά εργαλεία για τη δημιουργική προσπέλαση των αρχαίων κειμένων.
- Να αξιοποιούν τις ΤΠΕ για την ανάλυση, επεξεργασία και διαγραμματική απόδοση του αρχαίου κειμένου.

Διδακτικές πρακτικές

Σύμφωνα με τον συντάκτη, φιλοδοξία του σεναρίου ήταν να προσφέρει μια εναλλακτική εμπειρία στους μαθητές της Θεωρητικής Κατεύθυνσης παραβιάζοντας τις αρχές της συμπεριφοριστικής διδασκαλίας η οποία τείνει να παγιωθεί ως

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

διδασκτική πρακτική σε μαθήματα που εξετάζονται στις Πανελλήνιες Εξετάσεις. Η διδασκτική πρακτική που προτάθηκε υιοθετεί τις βασικές αρχές της θεωρίας του γνωστικού εποικοδομισμού (Piaget) και της υποβοηθούμενης ανακαλυπτικής μάθησης (J. Bruner), αξιοποιώντας τα δυναμικά περιβάλλοντα που δημιουργούνται με τη βοήθεια των ΤΠΕ αλλά και τη γόνιμη αλληλεπίδραση στα πλαίσια της ομαδοσυνεργατικής μεθόδου. Έτσι, λοιπόν, μέσα από τη λειτουργία της ομάδας, οι μαθητές επιχειρήσαν να δώσουν απαντήσεις σε δοσμένα ερωτήματα, αξιοποιώντας πληροφορίες και προγενέστερες γνώσεις, και να συνεισφέρουν στη συνεργατική παραγωγή πολυτροπικού υλικού. Η δημιουργική έκφραση και η καλλιέργεια της κριτικής σκέψης των μαθητών αποτέλεσε βασική συνιστώσα της διδασκτικής πρότασης. Έτσι, μέσα από την υπεύθυνη εμπλοκή τους στις ομαδικές εργασίες, αναμενόταν οι μαθητές να υιοθετήσουν στάση αυτενέργειας, να ενισχύσουν τη διάθεσή τους για ανάληψη πρωτοβουλιών και να τονώσουν την αυτοπεποίθησή τους.

Ε. ΛΕΠΤΟΜΕΡΗΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ

Αφετηρία

Στο σχολικό εγχειρίδιο (απόσπασμα που δυστυχώς είναι εκτός ύλης και επομένως άγνωστο στους μαθητές) διαβάζουμε:

«Ήδη στην αρχαιότητα τα έργα του Αριστοτέλη χωρίζονταν σε δύο κυρίως ομάδες. Την πρώτη την αποτελούσαν έργα με τα οποία ο Αριστοτέλης απευθυνόταν σε ένα πλατύτερο αναγνωστικό κοινό, ένα κοινό πέρα από το ακροατήριό του στην Ακαδημία και, αργότερα, στο Λύκειο. Οι αρχαίοι ονόμαζαν τα έργα της ομάδας αυτής, ακριβώς γι' αυτόν τον λόγο, εξωτερικά. Σήμερα δεν έχουμε από τα έργα αυτά του Αριστοτέλη παρά μόνο αποσπάσματα, κομμάτια δηλαδή, μικρότερα ή μεγαλύτερα, που διασώθηκαν στα έργα άλλων συγγραφέων της αρχαιότητας. Τη δεύτερη ομάδα την αποτελούν τα έργα του που μας σώθηκαν ολόκληρα. Όλα τους σχεδόν είναι τα χειρόγραφα που είχε μαζί του ο Αριστοτέλης στα μαθήματά του· μερικά

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

μάλιστα από αυτά δεν είναι παρά σημειώσεις στη συντομότερη δυνατή μορφή, πρέπει επομένως να είχαν γραφεί για αποκλειστικά προσωπική χρήση, για να βοηθήσουν δηλαδή τη μνήμη του Αριστοτέλη την ώρα της παράδοσης (οι αρχαίοι ονόμαζαν τα έργα αυτά ακροαματικά). Η απορία είναι πια τότε δικαιολογημένη: Τα έργα του Αριστοτέλη που κυκλοφόρησαν στο ευρύ κοινό, τα έργα επομένως που πολλαπλασιάστηκαν σε πλήθος αντιτύπων, είναι ακριβώς τα έργα του που χάθηκαν· αντίθετα, τα έργα του από τα οποία δεν υπήρξε καν δεύτερο αντίτυπο πέρα από το προσωπικό του χειρόγραφο, αυτά έφτασαν τελικά ως εμάς. Τι έγινε και χάθηκαν τα πρώτα; Κάτι παραπάνω: Πώς έφτασαν ως εμάς τα δεύτερα;»

Επομένως, οι σημερινοί μαθητές, διδάσκονται τα ίδια ακριβώς που διδάχθηκαν και οι μαθητές του ίδιου του Αριστοτέλη και μάλιστα με τις ίδιες διδακτικές σημειώσεις. Ο Αριστοτέλης, δεν ήταν μόνο διανοητής, ήταν πρωτίστως δάσκαλος. Τις διδακτικές του μεθόδους και πρακτικές, που ασφαλώς θα αξιοποιούσαν όλα τα προσφερόμενα μέσα και τις τεχνολογίες της εποχής, δυστυχώς δεν είμαστε σε θέση να γνωρίζουμε σε λεπτομέρειες. Το βέβαιο είναι ότι ο Αριστοτέλης θα επέλυε ικανοποιητικά τις απορίες των μαθητών του, αφού δίδασκε δικά του πνευματικά προϊόντα και πάντα γνώριζε τι εννοούσε, εν αντιθέσει με τους σημερινούς μαθητές που αναγκαστικά επιλύουν τις απορίες τους σε επίπεδο εικασίας και φυσικά δεν ασχολούνται μόνο με τον Αριστοτέλη, αλλά και τους μελετητές του. Ωστόσο, θα ήταν από κάθε άποψη ενδιαφέρουσα η εντύπωση που θα σχημάτιζε ο ίδιος ο Αριστοτέλης – αν υπήρχε η δυνατότητα να ταξιδέψει στο χρόνο – για τον τρόπο με τον οποίο διδάσκονται σήμερα βασικές διδασκαλίες του από τον χώρο της ηθικής και πολιτικής φιλοσοφίας του. Αν, λοιπόν, ζητούνταν από τους μαθητές να φανταστούν τη μεθοδολογία που πιστεύουν ότι ακολουθούσε ο Αριστοτέλης στη διδασκαλία των συγκεκριμένων ενοτήτων για να τη συγκρίνουν με τη μεθοδολογία που εφαρμόζεται στους ίδιους, είναι σαφές ότι θα αναδεικνυόταν η ρηχότητα και ο διεκπεραιωτικός

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

τρόπος με τον οποίο παρέχεται η γνώση στον σύγχρονο μαθητή, του οποίου η ταυτότητα ως υποκειμένου της διδακτικής πράξης αγνοείται επιδεικτικά.

Με βάση τις παραπάνω διαπιστώσεις, ακόμη και σε περιοχές που θεωρούνται ως «κάστρα» του συμπεριφορισμού, όπως είναι τα μαθήματα Κατευθύνσεων που εξετάζονται πανελλαδικά, αξίζει να επιχειρηθεί μια διαφορετικού τύπου διδασκαλία, που θα αξιοποιεί τις νέες τεχνολογίες και θα εμπλέκει ενεργά τους μαθητές, ώστε, μέσα από τη συνεργασία, να κατακτήσουν βιωματικά και δυναμικά τη γνώση, υλοποιώντας δραστηριότητες στα πλαίσια της *υποβοηθούμενης ανακαλυπτικής μάθησης*. Η συγκεκριμένη ενότητα προσφέρεται για κάτι τέτοιο, λόγω της δομής της, αλλά κυρίως λόγω του σημαντικού της περιεχομένου.

Σύνδεση με τα ισχύοντα στο σχολείο

Η συγκεκριμένη διδακτική πρόταση δε συνιστά ουσιαστική απόκλιση ως προς το περιεχόμενό της από τις αξιώσεις του [Αναλυτικού Προγράμματος Σπουδών](#), το οποίο μάλιστα εμπλουτίζει ποικιλοτρόπως. Αυτονομείται ως προς τις επιμέρους στοχεύσεις της, τα διδακτικά μέσα που προβλέπει και την ακολουθητέα μεθοδολογία. Η συγκεκριμένη πρόταση συνειδητά δεν επιδίωξε να ανατρέψει τα διδακτικά ειωθότα, παρά μόνο να τα αναταράξει, αφού συνυπολογίζεται και η ισχυρή αντίσταση της ισχύουσας πραγματικότητας, των Πανελλαδικών Εξετάσεων, που επιβάλλουν συγκεκριμένη ύλη, συγκεκριμένες γνώσεις και συγκεκριμένες διδακτικές πρακτικές που κινούνται στα όρια της απομνημόνευσης, του ωφελιμισμού και της χρησιμοθηρίας. Η σύνδεση της ηθικής αρετής με τη μεσότητα, η γέννηση της αριστοτελικής ορολογίας και ο αυστηρός έλεγχος της αποδεικτικής – συλλογιστικής πορείας είναι στοιχεία που από το ίδιο το κείμενο αναδεικνύονται ως κυρίαρχα και, φυσικά, αποτέλεσαν και τον πυρήνα της διδακτικής πρότασης. Δόθηκε έμφαση στην πληρέστερη κατανόηση του περιεχομένου, μέσω ερευνητικών και συνθετικών δραστηριοτήτων και εφαρμόστηκαν οι αρχές της *ομαδοσυνεργατικής μεθόδου*. Βέβαια, τέθηκε το ζήτημα της εξεύρεσης του διδακτικού χρόνου, εφ' όσον η διδασκαλία της ύλης στα πανελλαδικώς εξεταζόμενα μαθήματα πρέπει να

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

ολοκληρώνεται σχετικά νωρίς, αφού οι μαθητές της τελευταίας τάξης είθισται να απουσιάζουν από το σχολείο κατά τις τελευταίες εβδομάδες πριν από τις εξετάσεις. Για τον λόγο αυτόν διατέθηκαν πέντε διδακτικές ώρες αντί των έξι που προέβλεπε ο συντάκτης του σεναρίου, σε μια προσπάθεια να εξισορροπηθεί η πίεση του χρόνου με τα προσδοκώμενα διδακτικά οφέλη από το εύρος και την ποιότητα των δραστηριοτήτων.

Αξιοποίηση των ΤΠΕ

Είναι γνωστό ότι οι δυνατότητες αξιοποίησης των ΤΠΕ στο μάθημα των Αρχαίων Ελληνικών από το πρωτότυπο είναι πολύ περιορισμένες, τουλάχιστον για τα σημερινά δεδομένα. Πολύ δε περισσότερο σε ένα μάθημα καθαρά θεωρητικό, όπως είναι τα φιλοσοφικά κείμενα. Ωστόσο, οι ΤΠΕ χρησιμοποιήθηκαν ως μοχλός απελευθέρωσης των δυνατοτήτων των μαθητών για κριτική σκέψη και δημιουργική έκφραση. Συνέβαλαν στη δημιουργία ενός εικονικού χώρου αυτενέργειας και επικοινωνίας των μαθητών και χρησιμοποιήθηκαν ως μέσα άντλησης και κριτικής επεξεργασίας πληροφοριών, ως μέσα συσχετισμού και ανάδειξης των πολλαπλών σχέσεων ανάμεσα στην αρχαία και τη νέα ελληνική, ως μέσα διερευνητικής μάθησης και ως μέσα ανάδειξης και προβολής των παραγόμενων μαθησιακών προϊόντων.

Κείμενα

Κείμενα σχολικών εγχειριδίων

Φιλοσοφικός Λόγος (Γ Γενικού Λυκείου - Θεωρητικής Κατεύθυνσης) [Αριστοτέλης, «Ηθικά Νικομάχεια» ενότητα 7^η](#).

Έκφραση Έκθεση (Γ' Λυκείου) - Βιβλίο Μαθητή: [Τεύχος Γ'](#).

Υποστηρικτικό / εκπαιδευτικό υλικό

Ιστοσελίδες

[Λεξικό της Αρχαίας Ελληνικής των Liddell και Scott](#) [πηγή: Myria. Τμήμα Μαθηματικών Πανεπιστημίου Αιγαίου].

[Βικιπαίδεια](#) [Ελεύθερη Διαδικτυακή Εγκυκλοπαίδεια].

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

[Μίλων από τον Κρότωνα \(παλαιστής\)](#) [πηγή: Από την αρχαία Ολυμπία στην Αθήνα του 1896. - Ίδρυμα Μείζονος Ελληνισμού].

[Αρχαία Γνωμικά](#) [πηγή: Γνωμολογικόν].

[Φημισμένοι Ολυμπιονίκες](#) [πηγή: Ancient Greek Cities].

[Tagxedo Creator](#) [Ελεύθερο Λογισμικό μετατροπής γνωμικών σε συννεφόλεξα].

[Text2MindMap](#) [Ελεύθερο λογισμικό κατασκευής εννοιολογικών χαρτών]

[Wordle](#) [Ελεύθερο λογισμικό δημιουργίας συννεφόλεξων].

[Ψηφιακή Βιβλιοθήκη του Περσέα](#) [Perseus Digital Library - Tufts University].

[Ελληνική Εταιρεία ορολογίας](#)

[Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα](#)

[Ψηφιακά εκπαιδευτικά βοηθήματα](#)

[Ψηφιακό σχολείο](#)

Η τελευταία προσπέλαση των ιστοτόπων έγινε στις 02/05/2015. Κάποιοι από τους συνδέσμους παραπέμπουν στην αρχική σελίδα των δικτυακών τόπων.

Διδακτική πορεία / στάδια /φάσεις

Για την υλοποίηση του σεναρίου προβλέπονταν έξι (6) διδακτικές ώρες, οι οποίες όμως έγιναν πέντε (5) σε μια προσπάθεια να εξοικονομηθεί διδακτικός χρόνος. Ο χώρος ήταν το εργαστήριο ηλεκτρονικών υπολογιστών κατά τις τέσσερις (4) πρώτες ώρες και η αίθουσα διδασκαλίας με τη χρήση διαδραστικού πίνακα κατά την τελευταία ώρα εφαρμογής του σεναρίου. Ήδη από τα προηγούμενα μαθήματα οι μαθητές είχαν ενημερωθεί για το σενάριο από τη διδάσκουσα και είχαν χωριστεί σε ομάδες. Πιο συγκεκριμένα, δημιουργήθηκαν πέντε τριμελείς ομάδες, αφού λήφθηκαν υπ' όψιν οι επιθυμίες των μαθητών και η «διασπορά» των δεξιοτήτων, ώστε να εξασφαλιστούν οι ελάχιστες προϋποθέσεις για την «αξιοπρεπή» λειτουργία των ομάδων. Επίσης, η διδάσκουσα είχε φροντίσει για τη διαμόρφωση της θετικής στάσης των μαθητών και την καλλιέργεια προσδοκιών με την ταυτόχρονη έξαψη της περιέργειας και το κέντρισμα του «φιλότιμού» τους. Σε κάποιο από τα προηγούμενα μαθήματα είχε επισημανθεί ότι τις ίδιες αυτές ενότητες δίδαξε και ο ίδιος ο

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Αριστοτέλης, πριν από αρκετούς αιώνες, στους δικούς του μαθητές, με στόχο να διεγερθεί η φαντασία τους και να προβληματιστούν σχετικά με την εικαζομένη μεθοδολογία που εφάρμοζε ο Σταγειρίτης και τα εποπτικά μέσα της διδασκαλίας του. Έτσι, προέκυψε η ανάγκη της σύγκρισης με τα ισχύοντα στις μέρες μας και φυσικά της αξιολόγησης της μεθόδου που, κατά κανόνα, εφαρμόζεται στην παραδοσιακή διδασκαλία των μαθημάτων Κατεύθυνσης, μεθόδου που ευνουχίζει την κριτική σκέψη, τη συμμετοχή στη συνδιαμόρφωση της γνώσης και τη δημιουργική έκφραση, μεθόδου που προσφέρει έτοιμες και «αδιαμφισβήτητες» γνώσεις τις οποίες οι μαθητές, μέσω της απομνημόνευσης, καλούνται να εντάξουν μηχανικά στη γνωστική τους δομή. Στα πλαίσια αυτού του προβληματισμού, μια εναλλακτική διδακτική διαδρομή, σαν αυτή που προτείνει το παρόν σενάριο, μπορεί να γίνει αποδεκτή και να κεντρίσει την προσοχή και το ενδιαφέρον έναγχων μαθητών που βρίσκονται στον προθάλαμο των Πανελληνίων Εξετάσεων με την ιδιαίτερη ψυχολογία και φόρτιση. Είναι πολύ σημαντικό το ότι τονίστηκε στους μαθητές ότι στο σενάριο επρόκειτο να καλύψει αρκούντως όλες εκείνες τις πληροφορίες ή τα θέματα που θα μπορούσαν να αποτελέσουν αντικείμενο εξέτασης στις πανελλήνιες εξετάσεις.

Α' Φάση

Στην πρώτη φάση διάρκειας μίας διδακτικής ώρας – αντί των δύο συνεχόμενων διδακτικών ωρών που προέβλεπε το συνταγμένο σενάριο - οι μαθητές, εργαζόμενοι ομαδικά, υλοποίησαν [κοινό Φύλλο Εργασίας](#) που είχε ως κύριο άξονα τη γλωσσική κατάρκτηση του κειμένου. Η σύμπτυξη της πρώτης φάσης του σεναρίου έγινε αφενός για να εξοικονομηθεί διδακτικός χρόνος, αφού είναι δύσκολο να διατεθούν έξι διδακτικές ώρες για μία μόνο ενότητα των «Ηθικών Νικομαχείων», αφετέρου γιατί οι μαθητές στα πανελλαδικώς εξεταζόμενα μαθήματα παρουσιάζουν απροθυμία σε ό,τι δεν αποτελεί αντικείμενο εξέτασης στις Πανελλαδικές Εξετάσεις. Παραλείφθηκαν οι σχετιζόμενες με τη μετάφραση δραστηριότητες του σεναρίου, η οποία διδάχθηκε με τον παραδοσιακό τρόπο και την οποία, εξάλλου, οι μαθητές

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

γνώριζαν εκ των προτέρων από τα φροντιστήρια(!), και δόθηκε Φύλλο Εργασίας με δύο δραστηριότητες, αντί των προβλεπομένων τεσσάρων. Το Φύλλο Εργασίας είχε ήδη αναρτηθεί από τη διδάσκουσα στο Wiki του μαθήματος και οι μαθητές το μεταφόρτωσαν στον υπολογιστή του εργαστηρίου στον οποίο εργάζονταν. Οι δύο αυτές δραστηριότητες χαρακτηρίζονται σχετικά εύκολες και αξιοποιούν τις ΤΠΕ σε διάφορα επίπεδα.

Στην πρώτη δραστηριότητα ζητήθηκε από τους μαθητές να μεταφέρουν από το Ψηφιακό Σχολείο το αρχαίο κείμενο στον κειμενογράφο, αξιοποιώντας πληροφορίες και υπερδεσμούς που συνοδεύουν την ψηφιακή έκδοση του κειμένου και την ψηφιακή έκδοση του λεξικού [Liddell Scott](#). Στη συνέχεια, κλήθηκαν να μετατρέψουν το κείμενο σε πίνακα, δηλαδή στην αριστερή στήλη του πίνακα προστέθηκε αυτόματα μία λέξη του αρχαίου κειμένου και στην άλλη στήλη οι μαθητές συμπλήρωσαν ομόρριζες λέξεις της νεοελληνικής. Για τη μετατροπή του κειμένου σε πίνακα, χρησιμοποιήθηκε η αντίστοιχη εντολή του κειμενογράφου και, στη συνέχεια, προστέθηκε άλλη μία στήλη. Η δραστηριότητα είχε γλωσσικό χαρακτήρα και επιχειρούσε να καταδείξει την άρρηκτη ενότητα της ελληνικής γλώσσας μέσα από την ανίχνευση της παρουσίας των λέξεων του αρχαίου κειμένου στη νέα ελληνική. Η αναζήτηση ομόρριζων λέξεων δίνει αυτή τη δυνατότητα, ενώ παράλληλα εκγυμνάζει τους μαθητές σε ένα είδος δραστηριότητας, που είναι πολύ συνηθισμένο στις Πανελλήνιες Εξετάσεις. Οι μαθητές ανταποκρίθηκαν θετικά στην πρώτη αυτή δραστηριότητα λόγω εξοικείωσης με ανεύρεση ομόρριζων λέξεων ήδη από την αρχή του σχολικού έτους, αλλά και λόγω της κατανόησης του προσδοκωμένου οφέλους για τις Πανελλήνιες Εξετάσεις. =Στο συνταγμένο σενάριο προτεινόταν ο διδάσκων να ελέγξει τις λέξεις που θα πρότειναν οι μαθητές και να τις ομαδοποιήσει, ώστε να τις μοιράσει φωτοτυπημένες σε όλους τους μαθητές. Αυτό δεν πραγματοποιήθηκε, λόγω του ότι η ομαδοποίηση υπάρχει ήδη στο [Ψηφιακό Εκπαιδευτικό Βοήθημα](#) του Υπουργείου Παιδείας, το οποίο από την αρχή του σχολικού έτους είχε αναρτηθεί σε μορφή Pdf στο Wiki του μαθήματος και επιπλέον είχαν σε έντυπη μορφή οι μαθητές.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Η κατασκευή συννεφόμενων και η αξιοποίηση των δυνατοτήτων της ιστοσελίδας [Tagxedo](#) ολοκλήρωνε την πρώτη αυτή δραστηριότητα, με σκοπό να δημιουργήσει στους μαθητές χαλαρότητα, παιγνιώδη διάθεση και δημιουργική έξαψη. Η δραστηριότητα ήταν απλή, όμως οι μαθητές δεν ήταν εξοικειωμένοι με την κατασκευή συννεφόμενων – κάποιοι μάλιστα αγνοούσαν τον όρο «συννεφόμενος». Το αποτέλεσμα ήταν ότι δε συνεισέφεραν το ίδιο όλοι οι μαθητές, οι περισσότεροι όμως ενθουσιάστηκαν μόλις συνειδητοποίησαν τις δυνατότητες του [Tagxedo](#) και δημιούργησαν συννεφόμενα διαφόρων σχημάτων. Η πρώτη δραστηριότητα ολοκληρώθηκε σε 30 λεπτά περίπου.

Η δεύτερη δραστηριότητα είχε και αυτή γλωσσικό χαρακτήρα και περιέχεται στο σχολικό εγχειρίδιο. Πιο συγκεκριμένα, με αφορμή την παρουσία της λέξης «διαιρετός» στο αρχαίο κείμενο οι μαθητές κλήθηκαν να μελετήσουν τα ρηματικά επίθετα σε *-τος* και *-τέος* στην αρχαία και τη νέα ελληνική και να ασκηθούν στην ευχερή χρήση τους στον σύγχρονο λόγο. Στη συγκεκριμένη δραστηριότητα οι μαθητές εμφανίστηκαν απρόθυμοι, κυρίως εξαιτίας της πραγματοποιηθείσας διδασκαλίας των ρηματικών επιθέτων από την αρχή του σχολικού έτους στα πλαίσια του αδίδακτου κειμένου, αλλά και των «στεγανών» που έχουν θέσει στον διαχωρισμό διδαγμένου – αδίδακτου κειμένου εν όψει των Πανελλαδικών Εξετάσεων. Αξιοποίησαν ψηφιακές πηγές, λεξικά και σώματα κειμένων, όπως προέβλεπε η δραστηριότητα, έμειναν όμως στη δημιουργία πίνακα με παραγόμενα ρηματικά επίθετα της αρχαίας ελληνικής και εξήγησαν προφορικά τη σημασία τους, χωρίς να προβούν στη δημιουργία σύντομου κειμένου που να δια φωτίζει με τρόπο ευσύνοπτο τον αναγνώστη σχετικά με τη σημασία των ρηματικών επιθέτων και την ειδική τους λειτουργία στα πλαίσια της σύνταξης του αρχαίου ή του σύγχρονου λόγου (όπως προέβλεπε το συνταγμένο σενάριο). Ένα μέρος της δραστηριότητας δεν ολοκληρώθηκε στα 15 λεπτά που απέμειναν για τη λήξη της διδακτικής ώρας και μεταφέρθηκε ως εργασία στο σπίτι, από όπου οι ομάδες ανάρτησαν στο Wiki τους πίνακες με τα ρηματικά επίθετα. Η συγκεκριμένη δραστηριότητα στόχευε να

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

καταδείξει στους μαθητές ότι το σενάριο δεν αγνοεί το σχολικό βιβλίο και να τους παρακινήσει να χρησιμοποιούν στον καθημερινό λόγο τα ρηματικά επίθετα. Η πλειονότητα, όμως, των μαθητών αντιμετώπισε τη δραστηριότητα χρησιμοποιητικά, ως είδος επαναληπτικής άσκησης για το αδιάδακτο κείμενο.

Με την ολοκλήρωση του 1^{ου} Φύλλου Εργασίας αναμενόταν οι μαθητές, έχοντας εμπλακεί οι ίδιοι προσωπικά, να γνωρίζουν, εκτός από τη μετάφραση, ομόρριζες λέξεις της νέας ελληνικής για κάθε λέξη του αρχαίου κειμένου και τη θεωρία των ρηματικών επιθέτων, δηλαδή να έχουν κατακτήσει το κείμενο γλωσσικά, στόχος ο οποίος επετεύχθη.

Η αξιολόγηση του πρώτου Φύλλου Εργασίας έγινε αποκλειστικά από τη διδάσκουσα με βάση την πληρότητα και την ποιότητα των παραχθέντων μαθητικών προϊόντων, το συνεργατικό κλίμα, την εύκολη κατανόηση των ζητούμενων από τους μαθητές και, φυσικά, από την τήρηση των χρονοδιαγραμμάτων. Τα προϊόντα που παρήγαγαν οι μαθητές αναρτήθηκαν στο Wiki του μαθήματος.

Β' Φάση

Στη δεύτερη φάση, διάρκειας δύο (2) συνεχόμενων διδακτικών ωρών, οι μαθητές, εργαζόμενοι ομαδικά υλοποίησαν το [2^ο Φύλλο Εργασίας](#), το οποίο και πάλι είχε αναρτηθεί εκ των προτέρων από τη διδάσκουσα στο Wiki του μαθήματος. Το Φύλλο Εργασίας ήταν κοινό και είχε ως κύριο άξονα την κατανόηση ουσιωδών νοημάτων του κειμένου, όπως είναι οι παράγοντες και τα κριτήρια διαιρετότητας, η μεσότητα και η διασύνδεσή της με την ηθική αρετή. Αν και τα παραπάνω έχουν χαρακτήρα κυρίως θεωρητικό, οι μαθητές κινήθηκαν επαγωγικά και ανακαλυπτικά, αξιοποιώντας τις ΤΠΕ σε επίπεδο έρευνας και δημιουργικής παρουσίασης. Στο Φύλλο περιέχονταν τέσσερις (4) δραστηριότητες που αποτελούσαν συνέχεια των δραστηριοτήτων του 1^{ου} Φύλλου Εργασίας.

Η πρώτη δραστηριότητα εισήγαγε τους μαθητές σε διαδικασίες κατανόησης και πύκνωσης του κειμένου. Πιο συγκεκριμένα, ζητήθηκε από τους μαθητές να οπτικοποιήσουν με τη βοήθεια λογισμικού κατασκευής εννοιολογικών χαρτών το

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

περιεχόμενο του κειμένου. Από τα πολλά λογισμικά αυτού του είδους επιλέχθηκε το [Text2MindMap](#). Η οπτική απόδοση ενός κειμένου προϋποθέτει αυστηρή κατανόηση, κριτική αποτίμηση του ουσιώδους και δημιουργική ανασύνθεση με τρόπο αυστηρά κωδικοποιημένο. Οι περισσότεροι μαθητές δεν είχαν προηγούμενη εμπειρία εννοιολογικού χάρτη, αλλά συσχέτισαν τη συγκεκριμένη δραστηριότητα με τη διαγραμματική απόδοση ενός κειμένου, κάτι που κάνουν συχνά στο μάθημα της Νεοελληνικής Γλώσσας. Είναι πολύ σημαντικό το ότι κατανόησαν οι μαθητές ότι όλες οι γνώσεις τους ως το σημείο αυτό προέρχονταν μόνο από το ίδιο το κείμενο και έπρεπε να μπορούν να τις στηρίξουν με συγκεκριμένες κειμενικές παραπομπές. Κατά τον τρόπο αυτό, συνειδητοποίησαν ότι η απομνημόνευση δεν τους ωφελεί σε τίποτα και επεδίωξαν να εντοπίσουν τα «κλειδιά» για την αποκωδικοποίηση του κειμένου. Η κατασκευή εννοιολογικού χάρτη ως δραστηριότητα συναιρεί στοιχεία αφαιρετικής και συνθετικής ικανότητας, απομυθοποιεί την απομνημόνευση ως χρηστική επιλογή και αναθερμαίνει τη διαλεκτική σχέση με το ίδιο το κείμενο. Ως δραστηριότητα χαρακτηρίζεται σύνθετη και στοχεύει στην καλλιέργεια του κριτικού γραμματισμού. Ολοκληρώθηκε σε 20 περίπου λεπτά. Το συνταγμένο σενάριο προέβλεπε, για όσες ομάδες υπήρχε πρόβλημα χρήσης των λογισμικών, να γίνει η κατασκευή του εννοιολογικού χάρτη σε χαρτί με τον παραδοσιακό τρόπο και στη συνέχεια να ψηφιοποιηθεί μέσω σκαναρίσματος, κάτι που τελικά δεν χρειάστηκε.

Η δεύτερη δραστηριότητα, που είναι συναφής με την προηγούμενη, είχε ως στόχο την ανάδειξη και την αξιολόγηση της συλλογιστικής πορείας που ακολουθεί ο Αριστοτέλης προκειμένου να αχθεί σε κρίσιμα για τον ίδιο συμπεράσματα. Οι μαθητές ήταν ήδη εξοικειωμένοι από το μάθημα της Νεοελληνικής Γλώσσας με τη σχετική θεωρία, οπότε το συγκεκριμένο κείμενο θα μπορούσε να αποτελέσει ιδανικό πεδίο εφαρμογής και εξάσκησης. Έτσι, αντιλήφθηκαν ότι δεν υπάρχει στεγανότητα ανάμεσα στα γλωσσικά μαθήματα, τα οποία «συνομιλούν» μεταξύ τους και αλληλοτροφοδοτούνται. Για να μην υπάρξουν αποκλίσεις ή φυγόκεντρες ερμηνευτικές προσεγγίσεις, αξιοποιήθηκαν από τις ομάδες πληροφορίες από το

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Βιβλίο του Εκπαιδευτικού. Κατανοήθηκε από τους μαθητές ότι στη φάση αυτή το κείμενο πέρασε βαθμιαία στο φόντο και η εστίαση μεταφέρθηκε σταδιακά στο πεδίο της ερμηνείας. Ως τελικό προϊόν ορίστηκε η δημιουργία και παρουσίαση (στη φάση της ολομέλειας) προσχεδιασμένου προφορικού λόγου, στα πλαίσια μιας σύντομης ενημερωτικής εισήγησης. Η δραστηριότητα αυτή, αν και απαιτεί αυξημένη οξυδέρκεια, ανάκληση γνώσεων από το μάθημα της Νεοελληνικής Γλώσσας και κριτικό πνεύμα, διήρκεσε περίπου εικοσιπέντε λεπτά (25), καθώς για την προφορική εισήγηση στη φάση αυτή αρκούσαν κάποιες απλές σημειώσεις. Δύο ομάδες επέλεξαν να δημιουργήσουν αρχείο παρουσίασης, ώστε να το παρουσιάσουν αργότερα στην ολομέλεια παράλληλα με την προφορική τους εισήγηση.

Η τρίτη δραστηριότητα ήταν η πιο σημαντική από άποψη ουσίας, αφού θα μπορούσε να αποτελέσει ερώτηση των Πανελληνίων Εξετάσεων. Ζητήθηκε, δηλαδή, από τους μαθητές να συνδέσουν την ηθική αρετή με την υποκειμενική μεσότητα, αφού αυτός είναι και ο βασικός σκοπός αυτής της ενότητας του Αριστοτέλη. Και εδώ, πηγή αποτέλεσε η ψηφιακή έκδοση του Βιβλίου του Εκπαιδευτικού που με τρόπο εύλωτο αναλύει τη σκέψη και την πρόθεση του φιλοσόφου αλλά και το [Ψηφιακό Εκπαιδευτικό Βοήθημα](#) του Υπουργείου Παιδείας. Ως τελικό προϊόν ορίστηκε η δημιουργία ενός πολυτροπικού αρχείου παρουσίασης εμπλουτισμένου με τα παραδείγματα μεσότητας και ακροτήτων. Για τη συγκεκριμένη δραστηριότητα, η απάντησή της οποίας είναι, εν πολλοίς, κατευθυνόμενη, δόθηκε ιδιαίτερη προσοχή από τους μαθητές, γιατί αποτελεί και τον πυρήνα της κατανόησης και της νοηματικής αποδόμησης του κειμένου. Ως εύλογος χρόνος υλοποίησης κρίθηκαν τα 35 λεπτά, όμως ο χρόνος δεν ήταν επαρκής για όλες τις ομάδες.

Στις τρεις πρώτες δραστηριότητες οι μαθητές ανταποκρίθηκαν ικανοποιητικά. Η θετική έως ενθουσιώδης ανταπόκριση οφείλεται βέβαια στην άμεση σύνδεση των δραστηριοτήτων με τα ζητούμενα στις Πανελλήνιες Εξετάσεις. Είναι χαρακτηριστικό ότι οι ομάδες κατασκεύασαν διπλούς εννοιολογικούς χάρτες και ζήτησαν να αξιολογηθούν από τη διδάσκουσα τα κείμενά τους.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Η τέταρτη δραστηριότητα είχε χαρακτήρα παιγνιώδη και στόχευε στη χαλαρωτική εμπέδωση των τριών (3) προηγούμενων δραστηριοτήτων. Πιο συγκεκριμένα, χρησιμοποιώντας ένα αρχείο Excel (με το επίπεδο ασφάλειας μακροεντολών στην ένδειξη «χαμηλό») οι μαθητές έπρεπε να εξασκηθούν στη διαίρεση «συνεχοῦς καὶ διαιρετοῦ πράγματος» και να κατανοήσουν τις έννοιες: πλέον - ἔλασσον - ἴσον - μέσον. Στη συνέχεια, ανάμεσα σε πολλές επιλογές, ὀφείλαν να επιλέξουν εκείνη που αποδίδει με τέλειο τρόπο τα παραδείγματα ἔλλειψης, υπερβολῆς και μεσότητας. Κάποιες ομάδες ἄργησαν να ολοκληρώσουν την τρίτη δραστηριότητα, με αποτέλεσμα να ασχοληθούν βιαστικά με την τέταρτη. Εκδηλώθηκε παράλληλα και κάποια οκνηρία, καθώς κανείς μαθητής δεν γνώριζε τη διαδικασία αλλαγῆς επιπέδου ασφάλειας στις «μακροεντολές» και στο σύνολό τους εμφανίστηκαν απρόθυμοι να εφαρμόσουν τις κατατοπιστικότερες οδηγίες που είχε παραθέσει ο συντάκτης στο «Παράρτημα», το οποίο είχε επισυναφθεί στο τέλος του 2^{ου} Φύλλου Εργασίας. Εν τέλει η ρύθμιση στις μακροεντολές έγινε από τη διδάσκουσα, είχε ὅμως ἤδη χαθεί χρόνος. Η δραστηριότητα αυτή, σύμφωνα με τον συντάκτη, σκόπευε να αποφορτίσει τους μαθητές, ὥστε να κλείσει με τρόπο χαλαρό και ευχάριστο η δεύτερη αυτή φάση. Ο στόχος επετεύχθη ὅσον αφορά τις τρεις από τις πέντε ομάδες. Οι εργασίες των μαθητῶν αποθηκεύτηκαν και πάλι στο Wiki του μαθήματος.

Με την ολοκλήρωση του 2^{ου} Φύλλου Εργασίας αναμενόταν οι μαθητές να είναι σε θέση να ανιχνεύουν και να αξιολογούν τα βήματα της συλλογιστικῆς του Αριστοτέλη, να ἔχουν κατανοήσει τις έννοιες: «μεσότητα», «υπερβολή» και «ἔλλειψη» και να μπορούν να ταυτίσουν επιχειρηματολογώντας την πρώτη με την ηθική αρετή και τις ἄλλες με την κακία. Ο στόχος επετεύχθη, καθώς, ὅπως ἤδη προαναφέρθηκε, στις τρεις πρώτες δραστηριότητες του 2^{ου} Φύλλου Εργασίας οι μαθητές ανταποκρίθηκαν με θέρμη.

Η αξιολόγηση και του δεύτερου Φύλλου Εργασίας έγινε αποκλειστικά από τη διδάσκουσα με βάση την πληρότητα και την ποιότητα των παραχθέντων μαθητικῶν

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

προϊόντων, το συνεργατικό κλίμα, την εύκολη κατανόηση των ζητούμενων από τους μαθητές και, φυσικά, από την τήρηση των χρονοδιαγραμμάτων.

Γ' Φάση

Το συνταγμένο σενάριο προέβλεπε με τη συμπλήρωση του 2^{ου} Φύλλου Εργασίας να εγχειριστεί στις ομάδες το τρίτο (3^ο) Φύλλο Εργασίας κάτι που όμως δεν έγινε, αφού είχε αναρτηθεί στο διαδίκτυο, στο Wiki του μαθήματος, όπως έγινε με όλα τα Φύλλα Εργασίας του σεναρίου. Άλλωστε, η ανάρτηση στο διαδίκτυο είναι προτιμότερη, αφού με τον τρόπο αυτόν μπορεί να γίνει χρήση των υπερσυνδέσμων και κάθε ομάδα να γνωρίζει το περιεχόμενο των δραστηριοτήτων των άλλων ομάδων.

Στην τρίτη φάση, διάρκειας μίας διδακτικής ώρας, οι μαθητές, εργαζόμενοι ομαδικά υλοποίησαν [Φύλλο Εργασίας](#) που περιείχε μόνο δύο δραστηριότητες. Αυτό ήταν διαφορετικό για κάθε ομάδα και η επιλογή έγινε κατά την κρίση της διδάσκουσας, ώστε να προσπελαστούν επιτυχώς, κατά το δυνατόν, όλα τα Φύλλα Εργασίας.

Από τον συντάκτη του σεναρίου προτάθηκαν δύο διδακτικές ώρες για τη φάση αυτή, με την επισήμανση όμως ότι η φάση λογικά θα μπορούσε να υλοποιηθεί και σε διάστημα μίας διδακτικής ώρας, ανάλογα με την έφεση και τη διάθεση των μαθητών, αφού γνώριζαν ήδη το περιεχόμενο και την ερμηνεία του κειμένου και στη φάση αυτή έπρεπε να ασχοληθούν ως ειδικοί με πιο εξειδικευμένα θέματα που άπτονται όμως άμεσα ή έμμεσα του αρχαίου κειμένου. Εν τέλει, για την ολοκλήρωση της φάσης αυτής χρειάστηκε μία διδακτική ώρα και τυχόν εκκρεμότητες συμπληρώθηκαν από τους μαθητές από το σπίτι, από όπου και ανάρτησαν στο Wiki τις παραχθείσες εργασίες τους.

Η [πρώτη ομάδα](#) με αφορμή την αναφορά του Αριστοτέλη στον ολυμπιονίκη Μίλωνα και τη διατροφή των αθλητών, παρουσίασε εν συντομία το πορτραίτο γνωστών ολυμπιονικών της αρχαιότητας, αξιοποιώντας το διαδίκτυο, και διερεύνησε τη σημασία της σωστής διατροφής στη σωματική διάπλαση και τον ρόλο της στις αθλητικές επιδόσεις, κάνοντας μια σύντομη αναφορά και στο ντόπιγκ. Αυτή η πρώτη

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

δραστηριότητα είχε ως στόχο της την κατάδειξη της διαχρονικότητας πολλών φαινομένων ή συμπεριφορών που συνδέονται με τον άνθρωπο και τις προτεραιότητές του. Από τον συντάκτη προτάθηκε ως εναλλακτική δραστηριότητα η χρήση του λογισμικού «Δημόσιος και ιδιωτικός βίος των αρχαίων Ελλήνων » για την άντληση και κριτική επεξεργασία πληροφοριών από τις ενότητες «Διατροφή» και «Αθλητικοί αγώνες» ή να γίνει μνεία για τη διατροφή των υποψηφίων την περίοδο των Πανελληνίων, για θερμίδες κ.λπ., καθώς επίσης και για τη μνα ως μονάδα βάρους (όγκου) και ως νομισματική μονάδα. Η εναλλακτική αυτή δραστηριότητα δεν πραγματοποιήθηκε.

Η επόμενη δραστηριότητα αυτής της ομάδας είχε καθαρά συνειρμικό χαρακτήρα. Ζητήθηκε από τα μέλη της ομάδας να εντοπίσουν ιστορικά πρόσωπα που ταυτίστηκαν με ιδέες, ιδιότητες ή καταστάσεις (όπως ο Μίλωνας με την υπεράνθρωπη δύναμη) και αξιοποιώντας το διαδίκτυο να συνθέσουν ένα λιτό βιογραφικό σημείωμα για το καθένα από αυτά. Δόθηκαν και κάποια παραδείγματα για την κινητοποίηση της σκέψης των μαθητών, η ομάδα όμως περιορίστηκε στη λεπτομερή παρουσίαση του Μίλωνα, πιθανότατα γιατί είναι το μόνο πρόσωπο που αναφέρει η εξεταζόμενη ενότητα. Με τις δραστηριότητες αυτές αναμενόταν να κατανοηθεί ότι ο Αριστοτέλης δεν ήταν αποκομμένος από την κοινωνική πραγματικότητα που τον περιέβαλε και ότι πολλά γλωσσικά ή νοητικά σχήματα που εκείνος υιοθέτησε πρώτος, εξακολουθούν και σήμερα να παρατηρούνται σε μια πιο εξελικτική μορφή ίσως. Οι δραστηριότητες αυτές ήταν οι απλούστερες όλων, για αυτό και είχαν εκ των προτέρων ανατεθεί σε ομάδα που αποτελείτο από πιο «αδύναμους» μαθητές. Η συγκεκριμένη ομάδα ασκήθηκε ιδιαίτερα στο κειμενικό είδος του βιογραφικού σημειώματος και σε τεχνολογικό επίπεδο στο λογισμικό παρουσιάσεων. Θα μπορούσε να τους αποκαλέσει κανείς «αναλυτές κοινωνικών φαινομένων» ή «βιογράφους».

Η δεύτερη ομάδα δικαιολογημένα διεκδίκησε τον τίτλο «γλωσσολόγοι». Ήδη οι μαθητές από προηγούμενες ενότητες είχαν ασχοληθεί με την ελλειπτικότητα των

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

κειμένων του Αριστοτέλη και είχαν σχολιάσει την αντικατάσταση του πρώτου πληθυντικού ρηματικού προσώπου με το τρίτο πρόσωπο, όταν γίνεται λόγος για τεχνικά επαγγέλματα. Η πρώτη δραστηριότητα της ομάδας παρέπεμπε στη μελέτη μιας πραγματείας του Β. Κάλφα σχετικά με τη γλώσσα και το ύφος του Αριστοτέλη και ζητήθηκε η επιβεβαίωση ή η απόρριψη του περιεχομένου της με κειμενικές αναφορές. Το κείμενο ήταν αρκετά κατατοπιστικό και αναμενόταν τα μέλη της ομάδας να ασκηθούν στη δεξιότητα της πύκνωσης λόγου και να κατανοήσουν την ανάγκη να αποδέχονται ή να αμφισβητούν τις αυθεντίες εγείροντας εμπειριστατωμένο αντίλογο ή ενισχυτική επιχειρηματολογία. Με τη δεύτερη δραστηριότητα οι μαθητές κλήθηκαν να βοηθήσουν τον Αριστοτέλη, ώστε να μας δώσει ένα πλήρες κείμενο, συμπληρώνοντας τις λέξεις που παραλείπονται ή εννοούνται. Οι δύο πρώτες γλωσσικές προσθήκες δίνονταν παραδειγματικά, ώστε να συνεχίσουν στο ίδιο μοτίβο οι μαθητές. Μέσω αυτών των δραστηριοτήτων αναμενόταν οι μαθητές να κατανοήσουν τις δυσκολίες (ελλειπτικότητα λόγου – εκτεταμένη χρήση νέας ορολογίας) προσπέλασης των αριστοτελικών κειμένων και να αιτιολογήσουν την απουσία αποσπασμάτων του μεγάλου αυτού φιλοσόφου από τις θεματογραφίες που κυκλοφορούν στο εμπόριο. Παράλληλα αναμενόταν να είναι σε θέση να χαρακτηρίσουν τον Αριστοτέλη και ως φιλόσοφο με βάση τις συγκεκριμένες γλωσσικές του επιλογές. Το κείμενο του Β. Κάλφα δυσκόλεψε αρκετά τους μαθητές και ζητούσαν επανειλημμένα βοήθεια από τη διδάσκουσα, στο τέλος όμως ανταποκρίθηκαν θετικά στη δραστηριότητα.

Η τρίτη ομάδα θα μπορούσε να στεγαστεί κάτω από το γενικό τίτλο «φιλόσοφοι». Το αντικείμενο το οποίο κλήθηκε να διεξέλθει ήταν ο προσδιορισμός της ουσίας και των χαρακτηριστικών της έννοιας «μεσότητα» και η διερεύνηση της σχέσης της με το περιεχόμενο του όρου «μέτρο» που συχνά χρησιμοποιείται στον αρχαίο λόγο αποφθεγματικά. Σε ένα δεύτερο επίπεδο, επιχειρήθηκε η διασύνδεση της μεσότητας με την ηθική αρετή, κάτι που ήδη είχε γίνει στο δεύτερο Φύλλο. Ωστόσο, στη φάση αυτή ήταν η ώρα των «ειδικών» να τοποθετήσουν το ζήτημα σε ευρύτερη

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

κλίμακα και να δώσουν μια πιο ολοκληρωμένη εικόνα της διαλεκτικής σχέσης ανάμεσα στην αρετή και τη μεσότητα. Αφού, λοιπόν, αποσαφηνίστηκε το νοηματικό περίγραμμα του όρου «μεσότητα», αυτή συνδυάστηκε και με συγκεκριμένα παραδείγματα από τη σύγχρονη καθημερινότητα, τα οποία κλήθηκαν να εντοπίσουν τα μέλη της ομάδας. Από το είδος και την ποιότητα των παραδειγμάτων που επελέγησαν διαγνώστηκε και ο βαθμός κατανόησης του περιεχομένου από τους μαθητές. Η συγκεκριμένη ομάδα αξιοποίησε πηγές του διαδικτύου, κυρίως εκείνες που προτείνονται από το διαδραστικό σχολικό εγχειρίδιο, και ασκήθηκε στην παραγωγή τεκμηριωμένου προφορικού και γραπτού λόγου. Είναι σαφές ότι ως αναμενόμενο κέρδος προβάλλει η εξάσκηση των μαθητών στο να εντοπίζουν και να απομονώνουν το ξένο σχόλιο και να το δέχονται απλώς ως μια υποκειμενική άποψη εκείνου που την εξέφρασε, κρίνοντας σε κάθε περίπτωση την ορθότητά του με βάση τα δικά τους μέτρα και την κοινή λογική. Η συγκεκριμένη δραστηριότητα χαρακτηρίζεται σχετικά απλή και υλοποιήθηκε χωρίς δυσκολίες.

Η τέταρτη ομάδα είχε ως αποστολή της τη μελέτη και την καταγραφή των εργαλείων της αριστοτελικής σκέψης που επανέρχονται ως παγιωμένες «σταθερές» στις ενότητες των «Ηθικών Νικομαχείων». Πρόκειται για τη συγκεκριμένη συλλογιστική διαδρομή που ακολουθεί, για τα παραδείγματα που κατά κόρον χρησιμοποιεί και την αποδεικτική τους ισχύ, τις συχνές γενικεύσεις και τη συχνή παρουσία του επιθέτου «πᾶς» που αναπόδραστα παραπέμπει σε κάποια απολυτότητα. Τα συγκεκριμένα στοιχεία μπορούσαν να τα εντοπίσουν τόσο στη συγκεκριμένη ενότητα όσο και στις προηγούμενες και να συμπληρώσουν το σχετικό πίνακα. Η συγκεκριμένη ομάδα κλήθηκε να εφαρμόσει στις δραστηριότητές της γνώσεις και στοιχεία θεωρίας από το μάθημα «Έκθεση Έκφραση» (τεύχος Γ' σελ. 12-15) που αφορούν στην τυπική μορφή του επιχειρήματος, στα είδη επαγωγής (γενίκευση, αίτιο – αποτέλεσμα, αναλογία) και κυρίως στην αξιολόγησή τους. Για την αποφυγή άσκοπης κόπωσης ή παραίτησης λόγω απογοήτευσης, παρασχέθηκε ως πηγή το Ψηφιακό Εκπαιδευτικό Βοήθημα του Υπουργείου Παιδείας που αναλύει

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ικανοποιητικά τον αριστοτελικό συλλογισμό. Με τις δραστηριότητες αυτές οι μαθητές αναμενόταν να ανιχνεύουν και να απορρίπτουν δογματικές απόψεις και να αποδομούν τον εκφερόμενο λόγο με τρόπο κριτικό στη βάση συγκεκριμένων λογικών κριτηρίων. Η ανταπόκρισή τους ήταν θετική. Ο τίτλος της ομάδας, θα μπορούσε να είναι «αναλυτές λόγου» ή «ορθολογιστές».

Η πέμπτη ομάδα, αποτελείτο από τους «γλωσσολόγους». Στην ενότητα αυτή ο Αριστοτέλης «συλλαμβάνει» για πρώτη φορά τις έννοιες «υποκειμενικότητα» και «αντικειμενικότητα» και μάλιστα είναι φανερό η δυσκολία του στην εξεύρεση του τρόπου για την κατάλληλη γλωσσική τους απόδοση. Τα μέλη αυτής της ομάδας κλήθηκαν αρχικά να χαρακτηρίσουν ως επιτυχημένη ή αποτυχημένη την ταύτιση των όρων «κατά τό πράγμα // προς ήμᾶς» με τους σύγχρονους όρους «αντικειμενικότητα» και «υποκειμενικότητα» αντίστοιχα. Είναι σαφές ότι έπρεπε τον χαρακτηρισμό τους να τον συνοδεύουν και με την αντίστοιχη επιχειρηματολογία. Στη συνέχεια, αντλώντας πληροφορίες από συγκεκριμένη βιβλιογραφία του διαδικτύου, κλήθηκαν να ενημερώσουν τους συμμαθητές τους μέσα από μία πολυτροπική παρουσίαση των τρόπων σχηματισμού της ορολογίας, που φαίνεται να έχει εξελιχθεί από την εποχή του Αριστοτέλη και να υπακούει σε κάποιους κανόνες που έχουν τη δική τους δυναμική. Η κατανόηση των μηχανισμών της ορολογίας αναμενόταν να βοηθήσει τους μαθητές να εντοπίζουν τις λέξεις που φέρουν πρόσθετο εννοιολογικό ή σημασιολογικό φορτίο και να πιθανολογούν την ακριβή σημασία τους. Και στη δραστηριότητα αυτή οι μαθητές ανταποκρίθηκαν θετικά.

Με την ολοκλήρωση και του τρίτου Φύλλου Εργασίας, οι μαθητές σχημάτισαν μια πιο σφαιρική άποψη για το κείμενο της ενότητας και για τον ίδιο τον Αριστοτέλη, αλλά παράλληλα και αισθάνονταν ικανοποίηση σχετικά με τη συμμετοχή τους στα παραχθέντα αποτελέσματα, γεγονός που σηματοδότησε έναν από τους βασικούς στόχους του σεναρίου, δηλαδή την ενεργό εμπλοκή των μαθητών στη διαδικασία της μάθησης.

Δ΄ Φάση

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Στην τελευταία φάση συγκλήθηκε η ολομέλεια στην αίθουσα διδασκαλίας και οι ομάδες, με τη χρήση διαδραστικού πίνακα, παρουσίασαν τις εργασίες τους (κυρίως το τρίτο Φύλλο που ήταν διαφορετικό για κάθε ομάδα). Οι παρουσιαστές απάντησαν και σε ερωτήσεις ή επέλυσαν απορίες των συμμαθητών τους. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον εκδήλωσε η ολομέλεια για τη ζωή του Μίλωνα, καθώς η σχετική με τη ζωή του παρουσίαση περιείχε πληροφορίες που αγνοούσαν. Οι παρουσιάσεις έγιναν σε κλίμα χαλάρωσης και ενθουσιασμού, καθώς έλαβαν χώρα την 20^η Φεβρουαρίου 2015 (την τελευταία Παρασκευή της Αποκριάς) και κάποιοι μαθητές ανέπτυξαν τις θέσεις τους ή παρουσίαζαν τα αρχεία τους στον διαδραστικό πίνακα της αίθουσας μεταμφιεσμένοι! Ακολούθησε ανατροφοδοτική συζήτηση για τον εντοπισμό αστοχιών, σφαλμάτων, δυσχερειών και για τη συνολική αποτίμηση του σεναρίου. Αξιοσημείωτο είναι ότι, παρά τα αρχικά παράπονα και τη σχετική απροθυμία που εκδηλώθηκε όταν ενημερώθηκε η τάξη για την επικείμενη εφαρμογή του σεναρίου, οι τελικές εντυπώσεις των μαθητών από το όλο εγχείρημα χαρακτηρίζονται θετικές.

Από τον συντάκτη του σεναρίου προτεινόταν και η σύνταξη ενός ερωτηματολογίου για να απαντηθεί ανώνυμα από τους μαθητές, κάτι που όμως δεν έγινε λόγω της πίεσης του διδακτικού χρόνου. Τα τελικά προϊόντα του σεναρίου συγκεντρώθηκαν από τη διδάσκουσα και, μετά από κάποια επιμέλεια, αναρτήθηκαν ξανά στο διαδίκτυο, για τη χάραξη αποτυπώματος της προσπάθειας των συγκεκριμένων μαθητών.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

ΣΤ. ΦΥΛΛΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Φύλλο Εργασίας 1^ο

(Οι δραστηριότητες να αποθηκευτούν στον φάκελο της ομάδας)

1. Να μεταφέρετε από το ηλεκτρονικό βιβλίο το κείμενο του Αριστοτέλη ([Ενότητα 7^η](#)) στον επεξεργαστή κειμένου με τη μέθοδο *Αντιγραφή-Επικόλληση*. Αφού το επιλέξετε, να το μετατρέψετε σε πίνακα με τη βοήθεια του εργαλείου *Μετατροπή του κειμένου σε πίνακα* (το εργαλείο εμφανίζεται στη γραμμή εργαλείων Πίνακα). Να ορίσετε ως αριθμό στηλών μία στήλη. Στη συνέχεια, αφού δημιουργηθεί ο πίνακας, να προσθέσετε και μία δεύτερη στήλη στην οποία θα καταγράψετε για κάθε λέξη του αρχαίου κειμένου όσες περισσότερες ομόρριζες λέξεις της νέας ελληνικής (εφόσον υπάρχουν) μπορείτε. Μπορείτε, επίσης, να χρησιμοποιήσετε και την ψηφιακή έκδοση του λεξικού [Liddell Scott](#) (ιδιαίτερα να προσέξετε στο λεξικό την ερμηνεία των όρων: *ἀναλογία, ὁ ἀλείπτης, ἐπιστήμων*), καθώς και το ψηφιακό [Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής](#) από την Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα. Αν δεν υπάρχει αρκετός χώρος, να μετατρέψετε τον προσανατολισμό του εγγράφου από *κατακόρυφο* σε *οριζόντιο*. Διαλέξτε πέντε λέξεις του αρχαίου κειμένου, κατά προτίμηση εκείνες για τις οποίες βρήκατε πάνω από πέντε ομόρριζες και αποτυπώστε τα ομόρριζά τους σε μορφή «συννεφόμεξου», αξιοποιώντας την ιστοσελίδα [Tagxedo](#). Με τη βοήθεια της ιστοσελίδας να επικολλήσετε τα συννεφόμεξα σε διαφημιστικά μπλουζάκια και να τα κοινοποιήσετε στις άλλες ομάδες.
2. Ακολουθώντας την προτροπή του σχολικού σας εγχειριδίου, να γράψετε ένα σύντομο κείμενο [με τη θεωρία των ρηματικών επιθέτων](#) (με άξονα τη νέα ελληνική) και στη συνέχεια, αφού επιλέξετε πέντε ρηματικούς τύπους του αρχαίου κειμένου, να γράψετε τα αντίστοιχα ρηματικά επίθετα σε –τός και –

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

τέος. Για το καθένα από αυτά να εντοπίσετε ένα παράδειγμα χρήσης από τα [Σώματα Κειμένων](#) της Πύλης για Την Ελληνική Γλώσσα ή στα [Σώματα Κειμένων](#) του ΙΕΛ

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Φύλλο Εργασίας 2^ο

(Οι δραστηριότητες να αποθηκευτούν στο φάκελο της ομάδας)

1. Με τη βοήθεια λογισμικού κατασκευής εννοιολογικού χάρτη (Inspiration, CmapTools, iMindMap, bubbl.us/, Text2MindMap (προτείνεται) ή ακόμη και τη *Σχεδίαση* του Word), να αποδώσετε σχηματικά και διαγραμματικά τα πιθανά αποτελέσματα της διαίρεσης ενός «συνεχούς» και «διαιρετού» πράγματος. Στη συνέχεια, με τον ίδιο τρόπο να αποδώσετε την έννοια της μεσότητας σε συνδυασμό με τα δύο είδη κριτηρίων και πιο συγκεκριμένα με τις λέξεις: α) «κατ' αυτό τό πράγμα», «πλείον, ἔλαττον, ἴσον», β) «πρός ἡμᾶς», «πλεονάζει ἑλλείπει» και να παραθέσετε το αντίστοιχο παράδειγμα του Αριστοτέλη για κάθε περίπτωση.
2. Είναι σαφές ότι ο Αριστοτέλης εννοεί μία μόνο διαίρεση σε δύο τμήματα και όχι μια διαίρεση σε περισσότερα διαφορετικού μεγέθους ή ίσα τμήματα. Για την καλύτερη κατανόηση της βάσης του συλλογισμού του να μελετήσετε τη σχηματική απεικόνιση της διαίρεσης [στο Βιβλίο του Εκπαιδευτικού](#) (σελίδα 157, 1ο ερμηνευτικό σχόλιο), αλλά και το [Ψηφιακό Εκπαιδευτικό Βοήθημα](#) και να ετοιμάσετε μια σύντομη προφορική εισήγηση για να διαφωτίσετε τους συμμαθητές σας, στη φάση της παρουσίασης των δραστηριοτήτων στην ολομέλεια.
3. Αφού μελετήσετε το δεύτερο ερμηνευτικό σχόλιο από το [Βιβλίο του Εκπαιδευτικού](#), να δημιουργήσετε ένα σύντομο αρχείο παρουσίασης στο οποίο θα αναφέρεστε στη σχέση της μεσότητας με την αρετή και των ακροτήτων με την κακία, υιοθετώντας την αντίστοιχη επιχειρηματολογία.
4. Ασκηθείτε στο [αρχείο Excel](#) κάνοντας διαιρέσεις (πατώντας τα πλήκτρα εντολής κάτω από αυτό) σε συνεχές και διαιρετό αντικείμενο για να αντιληφθείτε τους όρους: πλείον, ἔλαττον, ἴσον με κριτήρια αντικειμενικά. Στη συνέχεια, κάνοντας διαδοχικά κλικ στο πλήκτρο *Δοκιμές* να εντοπίσετε την απεικόνιση εκείνη που αποδίδει ορθά και τα δεκατέσσερα παραδείγματα (υπερβολής, ἑλλειψης και

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

μεσότητας) του Αριστοτέλη με κριτήρια υποκειμενικά. (Για να λειτουργήσει όμως πρέπει να έχετε τοποθετήσει στο Excel του υπολογιστή σας το επίπεδο λειτουργίας των μακροεντολών στην ένδειξη «χαμηλό». Δες οδηγίες στο [παράρτημα](#))

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Φύλλο Εργασίας 3^ο

(Οι δραστηριότητες να αποθηκευτούν στο φάκελο της ομάδας)

Ομάδα 1^η

1. Στο κείμενο της ενότητας γίνεται αναφορά στον υπεραθλητή της αρχαιότητας Μίλωνα και στον σημαντικό ρόλο της διατροφής στις αθλητικές επιδόσεις και στην εξέλιξη των αθλητών. Αντλώντας πληροφορίες από την ιστοσελίδα Σικυών, να δημιουργήσετε (με τη βοήθεια της ιστοσελίδας [Wordle](#)) ένα συννεφόλεξο με τα ονόματα διάσημων ολυμπιονικών της αρχαιότητας. Στη συνέχεια, αφού αντλήσετε πληροφορίες από το διαδίκτυο σχετικά με τη διατροφή (και τα συμπληρώματα) των σημερινών αθλητών, να ενημερώσετε σχετικά τους συμμαθητές σας με ένα σύντομο πολυτροπικό πληροφοριακό κείμενο.

Εναλλακτική δραστηριότητα: Θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί το λογισμικό «Δημόσιος και ιδιωτικός βίος των αρχαίων Ελλήνων » για την άντληση και κριτική επεξεργασία πληροφοριών από τις ενότητες «Διατροφή» και «Αθλητικοί αγώνες». Επίσης, θα μπορούσε να γίνει κάποια μνεία για τη διατροφή των υποψηφίων την περίοδο των Πανελληνίων Εξετάσεων, για θερμίδες κ.λπ., καθώς επίσης και για τη **μνα** ως μονάδα βάρους (όγκου) και ως νομισματική μονάδα.

2. Σε κάθε εποχή, διάφορα πρόσωπα ταυτίζονται με γεγονότα ή καταστάσεις. Ο αρχαίος αθλητής [Μίλωνας](#) ταυτίζεται με τον ευμεγέθη άνθρωπο και την υπεράνθρωπη δύναμη και η αναφορά του Αριστοτέλη στο συγκεκριμένο αθλητή, διευκολύνει την κατανόηση του συλλογισμού του. Μπορείτε να ταυτίσετε σημερινά ή ιστορικά πρόσωπα με γεγονότα ή καταστάσεις; Δημιουργήστε μία πολυτροπική παρουσίαση με μία διαφάνεια για κάθε πρόσωπο η οποία θα περιέχει σύντομο βιογραφικό του και το γεγονός, την κατάσταση, ή την ιδιότητα με την οποία ταυτίζεται (**Παράδειγμα**. Αϊνστάιν,

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Φρανκεστάιν, Σουμάχερ, Εφιάλτης, Κουασιμόδος, Μέσι, Μουρίνιο, Πάπας, Σάυλωκ, Ιαβέρης, Κροίσος, Ωνάσης)

Ομάδα 2^η

1. Από τη μέχρι τώρα ενασχόλησή μας με τα κείμενα του Αριστοτέλη έχετε σχηματίσει κάποια αφηρημένη εικόνα σχετικά με την ελλειπτικότητα του λόγου, τη χρήση των ρηματικών προσώπων και γενικότερα το ύφος του Αριστοτέλη. Αφού μελετήσετε το κείμενο του [Βασίλη Κάλφα](#) (ενότητα 3) που αναφέρεται στο ύφος και στη γλώσσα του Αριστοτέλη, να επιβεβαιώσετε με συγκεκριμένες αναφορές στο κείμενο του Αριστοτέλη τις απόψεις του ή να τις απορρίψετε τεκμηριώνοντας την επιλογή σας. Η απάντησή σας να γραφεί σε ένα σύντομο κείμενο επιχειρηματολογίας στον κειμενογράφο.
2. Να συμπληρώσετε το κείμενο του Αριστοτέλη με όλες εκείνες τις λέξεις που εννοούνται για να άρετε την ελλειπτικότητα του. Οι προσθήκες σας να εμφανίζονται με ιδιαίτερο χρωματισμό. Δείτε το παράδειγμα και συνεχίστε...
Ἐν παντί δὴ συνεχεῖ καὶ διαιετῶ (**πράγματι**) ἔστι (**ἡμῖν**) λαβεῖν....
Μετά από όλα αυτά, μήπως αρχίσατε να αντιλαμβανόσαστε γιατί στις θεματογραφίες αρχαίων κειμένων ο Αριστοτέλης σπάνια εκπροσωπείται;

Ομάδα 3^η

1. Η έννοια της μεσότητας είναι σημαντική για τη φιλοσοφία του Αριστοτέλη και ταυτίζεται με την αρετή. Αφού μελετήσετε τους υπερσυνδέσμους του ψηφιακού βιβλίου ([1](#) [2](#)), να ετοιμάσετε μία προφορική εισήγηση για την ενημέρωση των συμμαθητών σας στους οποίους θα αποσαφηνίσετε το περιεχόμενο των αριστοτελικών όρων «υπερβολή- μέσον, ἔλλειψη» και τη σχέση τους με την αρετή. Παράλληλα, να διερευνήσετε τη σχέση της αριστοτελικής μεσότητας με την έννοια του «μέτρου», όπως αυτό εκφράζεται στις αρχαίες [αποφθεγματικές φράσεις](#): «μηδέν ἄγαν» και «μέτρον ἄριστον»
Σε πρώτη φάση να σημειώσετε επιγραμματικά τους άξονες στους οποίους θα

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

επικεντρωθείτε και στη συνέχεια να συζητήσετε τα επιχειρήματα με τα οποία ο παρουσιαστής της ομάδας σας θα υποστηρίξει τους συγκεκριμένους άξονες.

2. Με ποιον τρόπο ένας πατέρας θα μοίραζε την περιουσία του στα δύο παιδιά του (το ένα από τα δυο δεν είναι αρτιμελές), εάν στόχευε στο υποκειμενικό μέσο και με ποιον τρόπο, αν στόχευε στο αντικειμενικό; Βρείτε άλλα τρία σχετικά παραδείγματα και αποδώστε τα σχηματικά τις απαντήσεις σας σε ένα καλοσχεδιασμένο πίνακα του κειμενογράφου.

Ομάδα 4^η

1. Έχοντας ήδη μελετήσει κάποιες ενότητες των «Ηθικών Νικομαχείων» μπορείτε να προβείτε σε κάποιες αρχικές διαπιστώσεις, σχετικά με τη συλλογιστική πορεία, τον αποδεικτικό ρόλο του παραδείγματος, τις γενικεύσεις και την παρουσία κάποιων απόλυτων κρίσεων, που εκφράζεται με τη συχνή παρουσία της λέξης «πᾶς». Για περαιτέρω κατανόηση, να λάβετε υπόψη σας και όσα γνωρίζετε από το μάθημα της [Νεοελληνικής Γλώσσας](#) για τους τρόπους και τα μέσα πειθούς και την αξιολόγηση των επαγωγικών συλλογισμών. Αφού συζητήσετε μεταξύ σας αυτά τα ζητήματα και ανακαλέσετε και γνώσεις από προηγούμενες ενότητες, να συμπληρώσετε τον παρακάτω πίνακα, προσθέτοντας κάποιες λεπτομέρειες ή συγκεκριμενοποιώντας στη δεξιά στήλη το περιεχόμενο της αριστερής στήλης.

Βασικά χαρακτηριστικά του Αριστοτελικού λόγου

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Συλλογιστική πορεία	
Παρατήρηση Παραδείγματα	
Αναλογίες (ή Γενίκευση)	
Συμπέρασμα (ή Απόλυτη κρίση)	

2. Αφού μελετήσετε και το [Ψηφιακό Εκπαιδευτικό Βοήθημα](#) του Υπουργείου Παιδείας, να αποδώσετε σχηματικά (με τη μορφή τυπικού συλλογισμού) το επιχείρημα με το οποίο ο Αριστοτέλης καταλήγει ότι η ηθική αρετή είναι μεσότητα που προσδιορίζεται με κριτήρια υποκειμενικά και στη συνέχεια να το αξιολογήσετε ως προς την εγκυρότητα και την αλήθεια του.

Ομάδα 5^η

1. Ο Αριστοτέλης, ως ο πρώτος που συνέλαβε τις έννοιες της «υποκειμενικότητας» και της «αντικειμενικότητας» βρέθηκε στην ανάγκη να βρει και τους κατάλληλους όρους για να τις αποδώσει. Την υποκειμενική στάση την αποδίδει με το λεκτικό σύνολο «πρός ήμᾶς», ενώ την αντικειμενική με το λεκτικό σύνολο «κατά τὸ πράγμα». Νιώθει μάλιστα την ανάγκη να αποσαφηνίσει το περιεχόμενο των λεκτικών αυτών συνόλων με τη φράση: Λέγω δέ... Ο Πρωταγόρας επινόησε τον όρο «εὐβουλία» και ο

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Αριστοτέλης σε προηγούμενη ενότητα είδαμε ότι επινόησε τον όρο «ἔξις». Συμφωνείτε με την άποψη ότι ο Αριστοτέλης με τα παραπάνω λεκτικά σύνολα εννοούσε αυτό που σήμερα αποδίδεται ως «υποκειμενικότητα» και «αντικειμενικότητα»; Να καταγράψετε σε ένα σύντομο κείμενο επιχειρηματολογίας (μιας παραγράφου) τη συμφωνία ή τη διαφωνία σας με τη συγκεκριμένη απόδοση.

2. Αφού μελετήσετε με προσοχή το κείμενο του παρακάτω [συνδέσμου](#) που αναφέρεται λεπτομερειακά στον τρόπο με τον οποίο σχηματίζεται η ορολογία, να δημιουργήσετε ένα αρχείο παρουσίασης που να αποδίδει αδρομερώς το περιεχόμενο της 4^{ης} ενότητας («Σύνδεση εννοιών με όρους») για την ενημέρωση των συμμαθητών σας. Κατά τη διάρκεια της παρουσίασης των τρόπων σχηματισμού της ορολογίας να εντάξετε, ως παράδειγμα, και την πρακτική που ακολούθησε ο Αριστοτέλης, όταν αναφερθείτε στο συγκεκριμένο τρόπο.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Ζ. ΑΛΛΕΣ ΕΚΔΟΧΕΣ

Σύμφωνα με τον συντάκτη, το σενάριο θα μπορούσε να προσλάβει και διαθεματικό χαρακτήρα με την ουσιαστική εμπλοκή διδακτικών αντικειμένων όπως η Νεοελληνική Γλώσσα, η Λογική, η Φιλοσοφία, η Κοινωνιολογία και τα Μαθηματικά (αριθμητική αναλογία). Θα μπορούσε, επίσης, να στοχεύει στην αναβίωση μιας φανταστικής διδασκαλίας με δάσκαλο τον Αριστοτέλη. Επίσης, το σενάριο θα μπορούσε να πλαισιωθεί από ποικίλες δραστηριότητες, όπως μίμηση ρόλων (π.χ. ως φανταστούμε τον Αριστοτέλη να διδάσκει), ενσυναίσθησης, εικαστικής απεικόνισης μιας φανταστικής διδασκαλίας του Αριστοτέλη, αναζήτησης της ηθικής αρετής στη σύγχρονη κοινωνία, αξιοποίησης του περιεχομένου των προηγούμενων ενοτήτων του σχολικού εγχειριδίου, φιλοσοφικής προσέγγισης της ορολογίας του κειμένου, απαντήσεις σε κατασκευασμένες ασκήσεις και αυτοματοποιημένα test κ.λπ.

Η. ΚΡΙΤΙΚΗ

Όπως τονίστηκε από τον συντάκτη και σε προηγούμενες ενότητες, οι στόχοι του σεναρίου είναι περιορισμένοι, εξ αιτίας της ιδιαιτερότητας του μαθήματος. Ενδεχομένως κάποιος να ισχυριζόταν ότι η προστιθέμενη διδακτική αξία των ΤΠΕ στη συγκεκριμένη διδακτική πρόταση είναι ελάχιστη, θεωρώντας τη χρήση τους επιδερμική ή ακόμη και προσχηματική, ή να επεκαλείτο τον παράγοντα «κόπωση» των μαθητών, εξ αιτίας της πολύωρης ενασχόλησής τους με το κείμενο μίας πολύ μικρής ενότητας. Επίσης, ίσως εξέφραζε τις επιφυλάξεις του για την ανταπόκριση των μαθητών στις απαιτήσεις του σεναρίου, καθώς, δέσμιοι των προκαταλήψεων και των παγιωμένων διδακτικών πρακτικών, πιθανώς θα υπονόμειαν κάθε προσπάθεια για εναλλακτική διδασκαλία που προωθεί την αυτενέργεια, τη συμμετοχή και την ποιοτική μάθηση.

Πραγματικά, κατά την έναρξη της εφαρμογής του σεναρίου οι μαθητές, παρά την πρότερη ενημέρωση και την προετοιμασία τους από τη διδάσκουσα,

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

εμφανίστηκαν δύσθυμοι και απρόθυμοι να εργαστούν με ζήλο, προβάλλοντας ως δικαιολογία την απώλεια διδακτικού χρόνου και το αμφισβητούμενο – κατά τη γνώμη τους – δυνητικό όφελος που θα προέκυπτε από την εφαρμογή ενός σεναρίου διδασκαλίας εντελώς διαφορετικού από την παραδοσιακή, μετωπική διδασκαλία που στοχεύει αποκλειστικά στην προετοιμασία τους για τις Πανελλήνιες Εξετάσεις. Για αυτόν το λόγο αλλά και για την εξοικονόμηση διδακτικού χρόνου, όπως προαναφέρθηκε, παραλείφθηκαν οι δύο πρώτες δραστηριότητες του 1^{ου} Φύλλου Εργασίας που αφορούσαν στη μετάφραση, δεδομένου ότι οι μαθητές ήταν ήδη εξοικειωμένοι με αυτήν από τα φροντιστήρια και εκδήλωσαν απροθυμία να ασχοληθούν περαιτέρω με κάτι το οποίο δεν θα τους «χρησίμευε» για τις Πανελλήνιες Εξετάσεις. Επίσης, αντιμετώπισαν επιδερμικά τις σχετικές με τα ρηματικά επίθετα δραστηριότητες, εξαιτίας του ότι αυτή η ενότητα του συντακτικού είχε εξεταστεί στο πλαίσιο του αδιδακτου κειμένου ήδη από την αρχή του τρέχοντος σχολικού έτους. Αντιθέτως, ασχολήθηκαν ικανοποιητικά με τις επόμενες δραστηριότητες που σχετίζονταν με τις ομόρριζες λέξεις και τα ερμηνευτικά σχόλια – προφανέστατα γιατί αποτελούν αντικείμενο εξέτασης. Ενδιαφέρον είναι το γεγονός ότι, παρά την αρχική απροθυμία τους, όσο προχωρούσε η εφαρμογή του σεναρίου εμφανίζονταν πιο ενεργητικοί και ενθουσιώδεις, ιδίως κατά την τελευταία ώρα εφαρμογής, όταν παρουσίασαν στην ολομέλεια της τάξης τις εργασίες τους.

Καταληκτικά, παρά τις πολλαπλές πιέσεις που υφίστανται οι μαθητές και την προσήλωσή τους στη στείρα απομνημόνευση στα πανελλαδικώς εξεταζόμενα μαθήματα, δικαιώνεται η άποψη του συντάκτη ότι, εφόσον το σενάριο υλοποιηθεί σύμφωνα με τις προβλέψεις, είναι αδιαμφισβήτητο ότι μπορούν να προκύψουν πολλαπλά διδακτικά και μαθησιακά οφέλη.

Θ. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Adler, J. M. 1998. *Ο Αριστοτέλης για όλους. Δύσκολος στοχασμός σε απλοποιημένη μορφή* (Μτφρ. Π. Κοτζιά-Παντέλη). Αθήνα: Παπαδήμα.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Βαλεοντής, Κ. & Ε. Μάντζαρη. 2006. «Η γλωσσική διάσταση της ορολογίας- Αρχές και μέθοδοι σχηματισμού των όρων». ΕΛΕΤΟ.
<http://www.eleto.gr/gr/conferences.htm> [1/10/2012].

Γιάννου, Τ. 2011. «Οι ΤΠΕ στο μάθημα των Αρχαίων Ελληνικών». Στο *Επιμορφωτικό Υλικό για την Επιμόρφωση των Εκπαιδευτικών στα ΠΑΚΕ*, τεύχος 3. Πάτρα: ΕΑΙΤΥ, 104-128.

Κακριδής, Ι.Θ. 1966. *Το μεταφραστικό πρόβλημα*. Αθήνα: Η βιβλιοθήκη του φιλολόγου.

Κάλφας, Β. 2009. «Η γλώσσα του Αριστοτέλη». ΕΛΕΤΟ – 7ο Συνέδριο «Ελληνική Γλώσσα και Ορολογία»

Κουτσογιάννης, Δ. 2011. Εφηβικές πρακτικές ψηφιακού γραμματισμού και ταυτότητες. Θεσσαλονίκη, Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας, σελ. 50-58

Κουτσογιάννης, Δ. 2012. «Ο ρόμβος της γλωσσικής εκπαίδευσης». Στο *Μελέτες για την ελληνική γλώσσα. Πρακτικά της 32^{ης} Συνάντησης του Τομέα Γλωσσολογίας Α.Π.Θ.* Θεσσαλονίκη: ΙΝΣ (Ίδρυμα Μ. Τριανταφυλλίδη), 208-222.
http://ins.web.auth.gr/images/MEG_PLIRI/MEG_32_208_222.pdf [1/10/2012].

Λυπουρλής, Δ. 2006. «Αριστοτέλης: Ηθικά Νικομάχεια». Θεσσαλονίκη: Ζήτρος.

Μαρωνίτης, Δ. Ν. 2009. «Από τη γραπτή στην προφορική σχολική μετάφραση».
http://www.greek-language.gr/greekLang/ancient_greek/education/translation/support_theory/page_000.html [1/10/2012].

Πόλκας, Λ. & Κ. Τουλούμης, Κ. 2012. Μελέτη για τον σχεδιασμό, την ανάπτυξη, και την εφαρμογή σεναρίων και εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων για τη διδασκαλία

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

της αρχαίας ελληνικής γλώσσας και γραμματείας στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, 18-22. Θεσσαλονίκη: ΚΕΓ.

<http://www.greeklanguage.gr/node/821> [1/10/2012].

Τσάφος, Β. 2004. *Η διδακτική της Αρχαίας Ελληνικής Γραμματείας και Γλώσσας. Για μια εναλλακτική μαθητεία στον αρχαίο κόσμο*. Αθήνα: Μεταίχμιο.

ΥΠΕΠΘ-ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ. 2006-07. *Οδηγίες για τη διδασκαλία των φιλολογικών μαθημάτων στο Ενιαίο Λύκειο*. Αθήνα: ΟΕΔΒ.

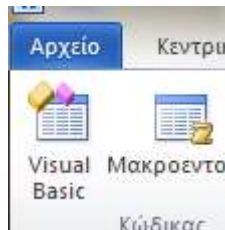
Χριστίδης, Α. Φ. 1999. Γλώσσα και νέες τεχνολογίες. Στο Α. Φ. Χριστίδης, *Γλώσσα, Πολιτική, Πολιτισμός*,. Αθήνα: Πόλις, 189-196.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Οδηγίες ενεργοποίηση μακροεντολών.

Μακροεντολές για Excel 2010

Ανοίγουμε το word και επιλέγουμε την καρτέλα «**Αρχείο**»

Στη συνέχεια επιλέγουμε «**Επιλογές**»

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Πρόσφατα

Δημιουργία

Εκτύπωση

Αποθήκευση & Αποστολή

Βοήθεια

Επιλογές

Εξοδος

Στη συνέχεια α επιλέγουμε «**Κέντρο αξιοπιστίας**» και στα δεξιά επιλέγουμε «**Ρυθμίσεις κέντρου αξιοπιστίας**» και μετά κάνουμε την επιλογή της παρακάτω εικόνας και OK.

Ρυθμίσεις μακροεντολών

- Απενεργοποίηση όλων των μακροεντολών χωρίς ειδοποίηση
- Απενεργοποίηση όλων των μακροεντολών με ειδοποίηση
- Απενεργοποίηση όλων των μακροεντολών εκτός από τις μακροεντολές με ψηφιακή υπογραφή
- Ενεργοποίηση όλων των μακροεντολών (δεν συνιστάται, είναι δυνατό να εκτελεστεί ενδεχομένως επικίνδυνος κώδικας)

Για το Excel 2007 ισχύει ακριβώς το ίδιο, μόνο που αντι να ξεκινήσουμε από την καρτέλα «Αρχείο» ξεκινάμε με το εικονίδιο του office που βρίσκεται στο πάνω αριστερά τμήμα. Οι Επιλογές δεν φαίνονται στο αριστερό τμήμα, αλλά στο κάτω. Η συνέχεια είναι η ίδια.

Για το Excel 2003 Εργαλεία < Επιλογές < Ασφάλεια Μακροεντολών < Χαμηλό Παράδειγμα (ομόρριζες λέξεις λαβεϊν)

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Ενδεικτικό σχήμα:

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

